



LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

IDIS-menetelmäsalkku työntekijän ammattitaidon vahvistajana lastensuojelun identiteettityössä

Palm, David

2014 Otaniemi

Laurea-ammattikorkeakoulu
Otaniemi

IDIS-menetelmäsalkku työntekijän ammattitaidon vahvistajana lastensuojelun identiteettityössä

David Palm
Sosiaalialan koulutusohjelma
SSG12KA
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2014

Laurea-ammattikorkeakoulu
Otaniemi
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tiivistelmä

David Palm

IDIS-menetelmäsalkku työntekijän ammattitaidon vahvistajana lastensuojelun identiteettityössä

Vuosi	2014	Sivumäärä	46
-------	------	-----------	----

Opinnäytetyön tarkoituksena oli vahvistaa lastensuojelutyön työntekijän ammattitaitoa lasten ja nuorten kanssa tehtävässä identiteettityössä. Tavoitteena oli IDIS-menetelmäsalkun avulla toteuttaa ja testata pienryhmäkodissa toiminnallisia lasten ja nuorten arvon näkyväksi tekemiseen tähtääviä menetelmiä. IDIS-menetelmäsalkulla tavoiteltiin myös pysyvää toimintamenetelmää pienryhmäkodin arkeen. IDIS-menetelmäsalkku oli opinnäytetyön tekijän itse suunnittelema kokonaisuus.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen teoreettisessa viitekehyksessä perehdyttiin lastensuojelutyön hyviin käytäntöihin sekä lastensuojelutyön kehittämiseen, lapsen ja nuoren itsetuntoon sekä ammattitaidon kasvuun ja vahvistumiseen osana ammatti-identiteettiä.

IDIS-menetelmäsalkku toteutettiin kyseisessä yksikössä Työn kehittäminen ja palveluinnovaatiot -työharjoittelun yhteydessä. Salkku sisälsi neljä eri toiminnallista menetelmää, joiden toteuttajina olivat pienryhmäkodin työntekijät. Koko menetelmäsalkun toteuttaminen kesti noin 7 viikkoa. Kehittämishankkeen lopuksi pidettiin henkilökunnan kanssa yhteinen arviointikeskustelu. Menetelmäsalkun käyttöönottokokemuksia, merkityksiä ja käyttökelpoisuutta käytiin läpi. Opinnäytetyön johtopäätökset tehtiin tämän arviointikeskustelun tulosten sekä havaintopäiväkirjan merkintöjen pohjalta.

IDIS-kehittämishanke pystyi toimimaan myönteisenä muistuttajana lapsen yksilöllisyyden merkityksestä. Menetelmäsalkku toi esiin uusia positiivisia luonteenpiirteitä vuorovaikutustilanteissa. Toiminnalliset menetelmät koettiin rakentavina lasten ja nuorten toivottavien luonteenpiirteiden ja ominaisuuksien esille nostajana ajoittain raskaan ja kuormittavan arkityön rinnalla. IDIS-menetelmäsalkku otettiin pysyväksi käytännöksi yksikössä.

Asiasanat: lastensuojelutyön kehittäminen, ammattitaidon vahvistaminen, itsetunto

David Palm

IDIS-Portfolio of methods to strengthen employees` skills in identity work in child protection

Year	2014	Pages	46
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to strengthen the child welfare worker's skills of children and young people in role identity work with them. The goal was through the IDIS method to create a portfolio with the help of functional methods in a small group home for children and young people aimed at the value of the visibility of children and the young. The portfolio of methods also pursued a permanent method of operation for the everyday life in a small group home.

The theoretical framework of this research and development project introduces child welfare work, as well as good practices in the development of child welfare, children's and adolescents' self-esteem and employees' professional skills as part of the growth and strengthening of professional identity.

The portfolio of methods was carried out in the unit in question in connection with practical training. The portfolio consisted of four different functional methods, which were carried out by the employees of the small group home. The whole method of portfolio implementation took about 7 weeks. A joint assessment session was held at the end of the development project. The experiences, meaning and usefulness of the portfolio were discussed. The thesis conclusions were based on this evaluation discussion, as well as on the entries in an observation diary.

IDIS-portfolio of methods was able to act as a positive reminder of the relevance of a child's individuality. IDIS portfolio of functional methods was considered positive in the making visible of children's and young people's positive character traits and characteristics in the heavy and strenuous daily work. The portfolio of methods was taken as a permanent practice in the unit.

Keywords: development of child welfare work, strengthening of professional skills, self-esteem

Sisällys

Johdanto.....	6
1 Kehittämishankkeen tarve ja lähtökohdat.....	7
1.1 Pienryhmäkotia Eppu	8
1.2 Kehittämishankkeen tavoitteet.....	8
2 Kehittämishankkeen tietoteoreettinen perusta	9
2.1 Näkökulmia hyvään lastensuojelutyöhön	9
2.2 Työn kehittäminen lastensuojelulaitoksessa	10
2.3 Identiteettityö ja itsetunto.....	12
2.4 Arjen pyörittäminen lastensuojeluympäristössä.....	14
2.5 Ammatti-identiteetti ja työntekijän kehittyminen	18
2.6 Ammattitaidon kasvu ja vahvistaminen	20
3 Kehittämishankkeen metodologiset asetelmat	21
3.1 Mitä on tutkimuksellinen kehittämistoiminta	22
3.2 Kehittämishankkeen prosessikuvaus	23
3.3 Lineaarinen malli.....	23
4 Kehittämishankkeen kuvauksia	25
4.1 Jokainen ihminen on taulun arvoinen	26
4.2 Voimamukit	28
4.3 Kehupostiviikko.....	29
4.4 Ovitaulut.....	30
5 Kehittämishankkeen arviointi.....	31
5.1 Työntekijöiden arviot	32
5.2 Oma arviointi	37
5.2.1 Kehittämishankkeen tavoitteiden toteutuminen	37
5.2.2 Oman kehittymisen arviointia.....	39
6 Pohdinta ja yhteenveto	41
7 Eettisiä näkökulmia ja tutkimuksen luotettavuus.....	43
Lähteet	45
Liitteet.....	47

Johdanto

Lastensuojelutyön haasteista selviämisen ja laadukkaan tekemisen takeena täytyy olla ammattitaitoinen ja motivoitunut työntekijä, jolla on selkeä kuva osaamisestaan ja ammatti-identiteetistään. Lastensuojelutyön kehittäminen ja lastensuojelun työntekijän ammatillinen kasvu ja vahvistuminen ovat riippuvaisia viime kädessä tekijänsä asenteesta. Lisäksi kehitysmistahto ja oppiminen ovat vahvasti kiinnittyneet tekijän käsitykseen oman työn merkityksellisyydestä. Jos lastensuojelutyön kehittämiseen ei kiinnitetä huomiota, eivätkä teot tuota tulosta työntekijän arjessa, jää lapsilta ja nuorilta pois heille kuuluvia hyvän kasvun edellyttämiä perusoikeuksia tasapainoisen kasvun edellytykseksi. Lisäksi työntekijältä tarvitaan uskoa siihen, että työnsä ja itsensä ammatillisella kehittämisellä voi vaikuttaa lastensuojelutyön laatuun.

Valitsin opinnäytetyöni aiheen henkilökohtaisesta kiinnostuksesta laadukkaaseen, perusteltuun ja kehittämishaluiseen lastensuojelutyöhön. Suunnittelin kehittämishankkeena testattavaksi menetelmäsalkun, jonka avulla pyritään tukemaan työntekijän ammattitaidon vahvistamista lasten ja nuorten kanssa tehtävässä identiteettityössä. Menetelmäsalkku sisältää neljä erilaista menetelmää, jotka toteutettiin ja testattiin yksikössä. Jokaisessa menetelmässä oli taustaintressinä lapsen terveen itsetunnon vahvistaminen ja myönteisten luonteenpiirteiden näkyväksi tekeminen pysyvästi heidän asuinympäristössään.

Tavoittelen tämän kehittämishankkeen avulla työntekijälle ammattitaidon vahvistamista; uudenlaista, kehittynyttä ajattelua itsestään työnsä suunnittelijana, toteuttajana sekä arvioijana menetelmien toteuttamisessa. Työntekijät sitoutettiin IDIS-kehittämishankkeeseen osallistamalla heidät käytettävien menetelmien aktiivisiksi toteuttajiksi. IDIS-sana on lyhenne, joka tulee suomenkielisistä sanoista Identiteetti Isoksi.

Tässä kehittämishankkeessa työelämäkumppanina oli lahtelainen Pienryhmäkoti Eppu, joka on toiminut noin neljä vuotta yksityisenä lastensuojeluyksikkönä. Arvioinnissa kiinnostavan tiedon ydin on, kuinka menetelmäsalkun toteuttaminen vaikuttaa työntekijän ammattitaidon vahvistumiseen. Mitkä olivat kehittämishankkeen vaikutukset työntekijän ajatteluun, työn tekemiseen ja suoriutumiseen menetelmäsalkun toteuttamisen aikana? Lisäksi arvioin myös hankkeen kehittämismahdollisuuksia ja menetelmäsalkun merkitystä sekä käyttökelpoisuutta ammattitaidon vahvistajana.

1 Kehittämishankkeen tarve ja lähtökohdat

Syksyllä 2013 aloin etsiä harjoittelupaikkaa koulutuksen viimeiselle harjoittelujaksolle, jonka teema oli ”Työn kehittäminen ja palveluinnovaatiot”. Harjoittelujaksoon sisältyi kehittämis-tehtävä. Tämä herätteli minua ideoimaan lastensuojeluyksikköön kehittämishanketta. Uskon vahvasti kehittämiseen ja vaikuttamiseen ja innostun uusista ja raikkaista ideoista sekä perustelluista ja tuoreista näkökulmista. Harjoittelupaikkahaastattelussa kysyin yksikön johtajalta tarvetta kehittämishankkeelle. Keskustelun seurauksena tämä IDIS-hanke lähti etsimään muotoaan. Tämä opinnäytetyön tutkimuksellinen osa on siis synkronoitu työharjoitteluun liittyvään kehittämistehtävään.

Pienryhmäkoti Epun lähtökohtainen tavoite toimintaideassa on kehittää ja kouluttaa henkilökuntaa ja osaamista (Pienryhmäkoti Eppu. 2010. Toimintaidea). Harjoittelupaikan haastattelukeskustelu vahvisti tätä johtajan kertoessa myös henkilökunnan kokeneen tarvetta kehittyä ja ymmärtää arkisen työn uudella tavalla innostavaksi.

Tuoreen väitöksen kesällä 2013 tehnyt THL:n asiantuntija Päivi Känkänen kirjoittaa tutkineensa väitöskirjassaan ”Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa - kohti tilaa ja kokemuksia” myös lastensuojelun työntekijöiden kokemuksia lastensuojelun työskentelytapojen kehittämiseen liittyvien (kyseisessä väitöksessä taidelähtöisten) menetelmien kanssa työskentelystä. Tulokset osoittivat menetelmien osuneen olennaisille alueille; se syvensi lasten ja aikuisten välistä kanssakäymistä sekä työntekijöiden ammatillisuutta ja paransi työssä jaksamista (Känkänen, 2013, 108).

Tarvelähtöisyyden tieteellistä perustetta etsiessäni löysin myös toisen mielenkiintoisen väitöskirjan. Ammattikorkeakoulun lehtori Riitta Laakso teki 2009 akateemisen väitöskirjatutkimuksen vähän tutkitusta aiheesta ”Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityöstä”. Laakso perusti tutkimuksen erityisesti lastenkodin arkityön kontekstiin. Laakson tutkimustulosten perusteella nousi erityiseksi laadun määrittäjäksi lasten ja työntekijöiden kohtaamiset arkirutiinien keskellä ja se, millaisiksi nuo rutiinit rakennetaan. Laakson tulokset osoittavat, että nuo kohtaamiset voivat olla voimaannuttavia, mutta myös äärimmäisen nöyryyttäviä. Hänen mukaan lastenkotityön ammatillisuus punnitaan juuri näissä tilanteissa. Laakso toteaa myös että kaikella sillä, jonka lapsi kohtaa, on merkitystä hänen identiteettinsä kannalta. Kasvatuksellisenä työnä lastenkotityössä on aina enemmän tai vähemmän kyse identiteettityöstä (Laakso, R. 2009, 253-257).

Pekka Ruohotie (2000, 59-60) kirjoittaa kehittämistoiminnan tunnuspiirteistä todeten, että toiminnan tulee vahvistaa henkilön sisäistä motivaatiota sekä ylläpitää ja lisätä ammatillista kompetenssia. Oppimistavoitteet kasvattavat Ruohotien mukaan ihmisten pyrkimyksiä lisätä omaa pätevyyttä ja hallita uutta. Työntekijää tulisi rohkaista uusien tietojen ja taitojen hankkimiseen. Sisäisen motivaation Ruohotie näkee johtavan entistä innovatiivisempaan työympäristöön. Ellei organisaatio kykene vapauttamaan luovaa kapasiteettia vakiintuneista käytännöistä, se edistää Ruohotien mukaan vain symbolisia innovaatioita ja silloin luodaan katteettomasti tehokas kuva halusta uudistua.

Tein hankkeesta synopsistyyppisen toimintasuunnitelman, jonka harjoittelupaikka hyväksyi. Hankkeessa pyrin huomioimaan myös ”arjenomaisuuden ja toteuttamishelpouden” näkökulmaa, jota opinnäytetyön työelämän toimintakumppanin, Pienryhmäkoti Epun johtaja keskustelussamme jo syksyllä 2013 toivoi.

1.1 Pienryhmäkoti Eppu

Pienryhmäkoti Eppu on Lahdessa sijaitseva yksityinen lastensuojeluyksikkö. Se on perustettu tammikuussa 2010 ja on 7-paikkainen. Asukkaat ovat 8-17 -vuotiaita tyttöjä ja poikia. Paikan perusidea on tarjota lapselle kodinomainen ja turvallinen kasvuympäristö mahdollisimman lämpimien ja pysyvien ihmissuhteiden ja turvallisten rajojen avulla. Pienryhmäkoti Eppu pyrkii suunnittelemaan pienimuotoisen, kunkin yksilölliset tarpeet huomioivan hoidon ja kasvatuksen. Omistajina on kaksi naista, jotka työskentelevät yrityksessä johtajan ominaisuudessa (johtaja sekä vt. johtaja) yhdessä vakinaisen kahdeksanhenkisen, moniammatillisen henkilökunnan kanssa, joka koostuu sosionomeista (AMK), sairaanhoitajasta sekä nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajista. (Pienryhmäkoti Eppu 2010.)

1.2 Kehittämishankkeen tavoitteet

Kehittämisellä on aina muutostavoite. Sillä tavoitellaan jotakin parempaa tai tehokkaampaa kuin aikaisemmat toimintatavat tai -rakenteet. Tavoitteellisuus on keskeinen kehittämisen elementti. Lähtökohtana kehittämiselle voivat olla nykyiset toimintamallit tai näky jostakin uudesta. Tavoitteellisuuteen sisältyy ajatus muutoksesta, jota voidaan luonnehtia erilaistumiseksi. Muutoksen suunta on menneestä kohti tulevaa, joka antaa mahdollisuuden asioille muuttua määrällisesti, laadullisesti tai rakenteellisesti. (Toikko & Rantanen 2009, 16.)

Kehittämishankkeen tavoitteena oli lastensuojelun työntekijän ammattitaidon vahvistaminen lasten ja nuorten kanssa tehtävässä identiteettityössä. Hankkeella tavoiteltiin henkilökunnalle uudenlaista ajattelua itsestään työnsä osaajana identiteettikasvatuksessa niin, että se rajat-

tiin lasten ja nuorten itsetuntoon liittyviin tarpeisiin. Lisäksi tarkoitus oli sitouttaa työntekijät hankkeeseen osallistamalla heidät menetelmien toteutuksissa aktiivisiksi toimijoiksi. Toikko ja Rantanen (2009, 89-91) näkevätkin kehittämistoiminnan ennen kaikkea sosiaalisena prosessina, joka edellyttää ihmisten välistä aktiivista osallistumista ja vuorovaikutusta. He näkevät että asiakkaiden, työntekijöiden ja sidosryhmien osallistumisesta on monenlaista hyötyä. Kysymys on myös siitä että ne, joita asia koskee, ovat myös oikeutettuja osallistumaan. Hankkeellani oli myös tavoitteena jättää yksikköön kädenjälki, joka madaltaisi kynnystä toteuttaa myös jatkossa toiminnallisia menetelmiä nk. institutionaalisen ohjaustyön ja arjen peruskasvatustyön rinnalla.

2 Kehittämishankkeen tietoteoreettinen perusta

2.1 Näkökulmia hyvään lastensuojelutyöhön

Lastensuojelun historia nähdään osana lapsuuden historiaa. Lastensuojelun ensisijainen tehtävä on ollut laajalle levinneen köyhyyden ja sotien aikoina orvoista ja hylätyistä lapsista huolehtiminen ja heidän olojen järjestäminen. Lastensuojelu on yksi vanhimmista yhteiskunnallisesti säädellyistä hyvinvointipoliittisista toimialoista. Lastensuojelulla on pitkä ja jännitteinen historia joka kertoo turvattomuudesta ja ei-toivotusta käytöksestä sekä niihin suhtautumisesta eri aikoina. Käsitykset perheestä, vanhemmuudesta ja lapsuudesta ristiriitaisine tulkintoineen kuuluvat lastensuojeluun. Kunkin aikakauden aineelliset, tiedolliset ja näkemykselliset resurssit ovat ohjanneet ratkaisujen etsintää lasten ”huonohoitoisuuteen ja pahantapaisuuteen”. (Bardy, Heino, Kaikko, Pirinen & Pösö 2009, 25-26.)

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointiin on yhteiskunnallisen kehityksen seurauksena ilmaantunut muutoksia jotka ilmenevät erilaisina hyvinvointiongelmoina.

2000-luvun ilmiönä lastensuojelussa ovat olleet jatkuvasti kasvaneet asiakasmäärät niin avo-
huollossa kuin laitoshuollossa ja määrä on lisääntynyt jo 1990-luvulta lähtien. Tämä on tuonut lastensuojelun työn toteuttamiseen laadullisia ja käytännöllisiä haasteita (Tanskanen & Timonen-Kallio 2008, 5).

Avoimen dialogin, asiakkaan henkilökohtaisuuden ja ainutkertaisuuden käsitteet ovat löytäneet paikkansa. Myös verkostotyön mahdollisuudet ovat laajentuneet erityisesti uuden lastensuojelulain (2008) valmistuttua. Perhetyön kehittäminen ja merkitys on nostettu uudelle tasolle. Lastensuojelu on vaativaa vuorovaikutustyötä, jossa pyritään turvaamaan lapsen edun toteutuminen tarjoamalla tukea sekä vanhemmille että lapsille. Joskus lapsia on jouduttu suojaamaan samoilta vanhemmilta, joille taas toisaalta tarjotaan tukea vanhemmuuteen. Tuen ja kontrollin läsnäolo samanaikaisesti tilanteessa vaikuttaa eittämättä vuorovaikutukseen. Lähtökohta on haastava ja siksi lastensuojelutyön menestyksellinen hoitaminen vaatii toimi-

vaa vuorovaikutusta asiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Kaikessa lastensuojelutyössä tulee työntekijän olla kunnioittava ja kuulla aidosti asiakasta. Lastensuojeluun kuuluvat tuki ja kontrolli pitäisi pyrkiä yhdistämään kunnioittavan vuorovaikutuksen avulla huolenpidoksi (Tanskanen, Timonen-Kallio 2008, 22-29).

Olen itse työskennellyt lastensuojelutyössä, kun osallisuus alkoi tulla yleiseksi käytännöksi. Tähän aikaan se tapahtui enemmänkin retorisella tasolla. Arkityössä se on kuitenkin vahvistamassa pikku hiljaa paikkaansa hyvänä lastensuojelutyön käytäntönä. Lastensuojelutyötä sitoo lakisääteinen ja moraalinen velvollisuus toimia lapsen edun mukaisesti lasta koskeissa asioissa ja tilanteissa. Lapsen osallisuudessa on kyse siitä, kuinka lapsi pääsee itse mukaan määrittämään, toteuttamaan ja arvioimaan työtä, jota hänen etunsa turvaamiseksi tehdään. Tämä mukanaolon mahdollisuus asioiden käsittelyssä itselle merkittävässä yhteisöissä on ratkaisevaa ihmisen identiteetin kehittymisen kannalta. Osallistuminen perheen, suvun, oman asuinalueen ja muiden elämänpiiriin kuuluvien yhteisöjen elämään ja toimintaan antaa kasvavalle lapselle mahdollisuuden rakentaa ymmärrystä siitä, kuka minä olen, mihin minä kuulun ja miten minä elän. Kyse on siis yhdestä kasvun ja kehityksen perusedellytyksestä. (Bardy ym. 2009, 117.)

Nykyään lastensuojelutyön monet toimijat käyttävät ja heitä edellytetään käyttämään työssään monenlaisia eri teoriapohjiin perustuvia ammatillisia työmenetelmiä. Sosiaalityöhön linkittyvät toiminnalliset ja käytäntöpohjaiset kehittämishankkeet ovatkin tuoneet lisää vaihtoehtoja lastensuojelun menetelmävalikoimaan. Nämä hankkeet ovat osoittaneet työntekijöiden halua kehittää omaa työtään. Auttamisen tavat eivät lastensuojelun sosiaalityössä nojaudu enää yksinomaan keskustelevalle sosiaalityön perinteeseen vaan toiminnallinen sosiaalityö on tullut pysyvästi sen rinnalle. Erilaiset toiminnalliset ja osallistavat menetelmät ovat tulleet osaksi ja löytäneet paikkansa ainakin projektiluontoisina kokeiluina osana suomalaista auttamisjärjestelmää (Tanskanen, Timonen-Kallio, 2008, 7-8).

Eräs laajempaan käyttöön levinneistä menetelmistä on esimerkiksi EU:n Leonardo da Vinci -projektin myötä syntynyt Umbrella-työkirja, joka auttaa työntekijää tarkastelemaan ammatillista kasvatusta ja ohjausta tuoden struktuuria omaohjaajatyöhön. Työkirja painottaa erityisesti identiteettityötä laajalla katsantokannalla. IDIS-kehittämishankkeessani keskityin identiteetissä erityisesti lapsen itsetunnon kohottamiseen liittyviin toiminnallisiin menetelmiin, jotka vahvistavat osaltaan työntekijän ammattitaitoa.

2.2 Työn kehittäminen lastensuojelulaitoksessa

Vuonna 2006 tehtiin Suomessa Lastensuojelun kehittämisohjelma, joka oli yksi kansallisen Sosiaalialan kehittämishankkeen yli kahdestakymmenestä osahankkeesta. Kehittämisohjelma

sijoitettiin Lasten ja perheiden palveluiden kehittämisen kokonaisuuteen. Sen tavoitteena oli luoda pitkäjänteistä lastensuojelua ohjaava ohjelma ja se luotiin yhteistyössä lastensuojelun eri toimijoiden kanssa. Työkäytäntöjen tarkastelun lisäksi ohjelmassa on paneuduttu lastensuojelun ydinkysymysten ja linjausten hahmottamiseen, kuntien lapsipoliittisten ohjelmien kehittämiseen sekä palvelurakenteiden hahmottamiseen. Lapsilähtöisyys ja lasten osallisuuden vahvistaminen on noussut kehittämisohjelman keskeisiksi tavoitteiksi. Se yhdistää kaikkia työkäytäntöjen tarkasteluun perehtyneitä ryhmiä ja on tärkeä myös lapsipoliittisten ohjelmien ja palvelurakenteiden tarkastelussa (Oranen 2008 8-9).

Pirjo Pölkin (2004, 270) mukaan lastensuojelutyössä kohdataan vakavia yhteiskunnallisia ja yksilöllisiä ongelmia ja ristiriitoja. Pölkki toteaa sen koskevan sekä koko lapsiväestön kasvun kehittämistä että yksilö- ja perhekeskeistä työtä, johon liittyy ahdistavia kysymyksiä perheen sisäisiin asioihin väliintulojen oikeutuksesta ja lapsen edun toteutumisesta myös pitkällä aikavälillä. Pölkki näkee, että kehittämisen toimenpiteiden pitäisi tuottaa myönteistä muutosta, ei ainakaan vahinkoa.

Lastensuojelutyöhön kohdistuu erityisen paljon odotuksia ja vaatimuksia. Näitä esittävät lasten ja heidän läheistensä lisäksi veronmaksajat, lastensuojelun työntekijät ja heidän yhteistyökumppaninsa. Lisäksi lainsäädäntö ja muut normit asettavat omat ehtonsa. Tutkimustiedolta ja arvioinnilta eri muotoineen odotetaan tukea laadukkaaseen lastensuojelutyön kehittämiseen. Kehittämishankkeiden onnistumisen arviointiin liittyy toiminnan aikaansaannokset, tulokset, vaikutukset sekä vaikuttavuus. Onnistumisen perusteina voidaan nähdä esimerkiksi taloudellisuus, tuottavuus, asiakasvaikutukset, toiminnan tarkoituksenmukaisuus, prosessin onnistuneisuus sekä organisaation toimivuus ja tehokkuus.

Kehittämisestä on tullut uudenlaisen vaikuttamisen ja ohjaamisen väline työelämään. Toimintaa on pyritty parantamaan esimerkiksi käynnistämällä kehittämishankkeita, kouluttamalla työntekijöitä, voimavarojen uudelleen kohdentamisella, organisoimalla toimintoja ja kehittämällä yhteistyötä muiden palveluntuottajien kanssa. Lastensuojelutyön kehittäminen tapahtuu usein erityisinä hankkeina julkisella sektorilla, järjestöissä sekä yksityisillä yrittäjillä. Hankkeiden hyvää suunnittelua, ohjaamista ja hallintaa sekä arviointia tarvitaan yhä enemmän. Pölkki (2009, 280) muistuttaa myös siitä, kuinka sosiaalisia innovaatioita odotetaan ja kuinka hankkeista saatujen tulosten juurruttaminen työkäytäntöihin tuo omat haasteensa. Sosiaalialan korkeakoulutukseen ja sosiaalialalle ovat tuoneet oman lisänsä ammattikorkeakoulut, joilla on suurempi suhde työelämään kuin yliopistokoulutukseen. Ammattikorkeakoulut ovat alkaneet levittää työelämälähtöistä osaamista ja innovaatioita.

Pölkki (2009, 287) mainitsee, miten lastensuojelutyön vaikuttavuutta kuvaavat asiakkaiden, omaisten ja henkilöstön käsitykset hoidon onnistuneisuudesta. Vaikuttavuutta kuvaavat hänen

mukaan myös lasten ja nuorten tilassa ja käyttäytymisessä tapahtuvat myönteiset muutokset. Henkilöstön aikaansaannoskykyyn kuuluu myös hoito-sanan rinnalla muun muassa riittävä henkilöstömäärä, osaaminen ja koulutus, innovatiivisuus, työmotivaatio ja työtyytyväisyys. Lastensuojelutyö nähdään usein kriittisesti ja sen työmenetelmien tehottomuutta arvostellaan herkästi tuntematta keskeisiä lastensuojelutoimiin vaikuttavia tekijöitä. Hyvää tarkoittavat toimet voivat joskus olla jopa haitallisia. Ydinkysymys onkin, millainen vaikutus lastensuojelutoimilla on aikuisten ja lasten kannalta lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tavoitteet voivat olla laajoja, esimerkiksi, parempi elämänhallinta, nuoren itsearvostus tai vaikka turvallisempi vanhemmuus. Psykologisesta tutkimuksesta tuttu plasebo-vaikutus voi toimia lastensuojelussa esimerkiksi siten, että varsinaisesti vaikuttava aine onkin huomion antaminen eikä suinkaan erityinen toimenpide tai kuntoutusohjelma (Pölkki, 2004, 272-292).

2.3 Identiteettityö ja itsetunto

Suunnittelemani IDIS-menetelmäsalkun sisältöteeman ja keskeisen funktion, lasten ja nuorten arvon ja voimavarojen näkyväksi tekemisen, halusin asettaa oman arvomaailman näkökulmasta ja prioriteeteista, koska koen hyvän itsetunnon olevan lähes poikkeuksetta voimavara ja suunnannäyttävä kenen tahansa ihmisen elämässä. Lisäksi vuosia lastensuojelutyötä tehneenä olen ajoittain kokenut, että lasten ja nuorten itsetunnon tukeminen ei ole kaikilla työntekijöillä automaatio. Tämän näen taas liittyvän osittain suomalaiseen kulttuurikäyttäytymiseen, jossa ihmisen kehumisella ei saisi jostain syystä olla sijaa. Lisäksi syynä voi olla myös ohjaajan oman elämän tunnelukot, oma historia, joka peilaa malleja käyttäytymiselle vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. Tälle näkemykseni mukaan kummalliselle kehumattomuuden ajatusmaailmalle saa tulla - ja onneksi on jo monelta osin tullut - uudet ja raikkaat tuulet. Itsetunto kulkee mukamme elämänmitan ajan ja sen pienuus tai suuruus vaihtelee elämäkokemusten ja eri tapahtumien myötä. Kalliolle rakennettu itsetunto ei kuitenkaan horju niin herkästi kuin hiekalle pystytetty. Tämän vuoksi näen lastensuojelun työntekijöiden velvollisuutena luoda vahvaa itsetuntoa tälle usein haavoitetulle asiakasryhmälle.

Viittasin jo aiemmin Riitta Laakson tekemään väitöskirjatutkimukseen ”Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityöstä”, jossa hän painotti, kuinka keskeisesti arjen kohtaamiset lasten ja nuorten kanssa tehtävässä kasvatuksellisessa työssä koskevat aina enemmän tai vähemmän identiteettityötä. Tähän palaan vielä tarkemmin kappaleesta 2.2. alkaen, jossa käyn läpi lastensuojelutyön arjen eri kuvauksia. Laakso toteaa myös että kaikella sillä, jonka lapsi kohtaa, on merkitystä hänen identiteettinsä kannalta. Perehtyessäni aiheeseen en löytänyt paljon identiteettityötä korostavaa kehittämistyötä lastensuojelutyöstä. Ehkä tunnetuin ja laajimmalle levinnyt identiteettityöhön panostava kehittämishanke on Umbrella -työkirja, johon viittasin aiemmin kappaleessa 3.1.

Se, miten lapsen ja nuoren identiteetti ja itsetunto nähdään tai määritellään, ei ole täysin yksiselitteistä tutkijoiden ja lastenpsykiatrienkaan määritelmistä.

Tunnettu lastenpsykiatri Terttu Arajärvi (1990, 91) kirjoitti jo 1990-luvun alussa lapsen arvostamisen tärkeydestä todeten, kuinka lasta on arvostettava jo alusta alkaen. Hän puhuu miten lasta on tervehdittävä ja että lapsen kysymyksiin on vastattava painottaen, että lasta ei yleensäkään saisi ohittaa. Keskeinen viesti Arajärven pohdinnoissa on lasten ehdollistamaton arvostus; arvostamisen kautta tuetaan parhaiten kasvavan lapsen omanarvontuntoa. Ihminen tulisi aina hyväksyä, vaikkei hyväksyisi hänen tekojaan. Arajärven kokemuksen mukaan käy usein, niin että epäonnistumiset huomioidaan mutta kiittäminen unohtuu lapsen tai nuoren onnistuessa. Hän puhuu tasapainon tärkeydestä kiitosten ja moitteiden välillä.

Arajärvi (1990, 152-153) totesi myös, kuinka lasten persoonallisuuden kehitystä selvittäneet tutkimukset ovat tuoneet esille lasten synnynnäiset temperamentti- ja aktiivisuuspassiivisuuserot. Jotkut ovat ulospäin- ja toiset sisäänpäinsuuntautuneita. Hänen mukaan lapsen ympäristötekijät ja ihmissuhteet vaikuttavat, lisääntykö vai väheneekö estyneisyys. Lapsen psyykinen elämä kapeutuu, jos hänellä on paljon hylkäämiskokemuksia. Estyneisyys suojaaa tässä tapauksessa ahdistukselta ja kontaktin aloittamattomuus hylkäämiseltä. Estyneisyys leviää Arajärven mukaan monille alueille, erityisesti suorittamiseen. Lapsi pelkää epäonnistumista koulussa tai toverisuhteissa, hän pelkää kilpailutilanteita ja yleensä aktiivisuutta ja yrittämistä. Arajärvi korostaa estyneen lapsen auttamisessa etsimään alueita, joilla lapsi pystyy toimimaan ja olemaan osallisena. Estyneen lapsen kohdalla on Arajärven mukaan keskeistä antaa enemmän tunnustusta tekemisestä kuin tuloksesta. Lapsi tulee hänen käsityksen mukaansa hyväksyä sen perusteella, että hän on olemassa.

Neljä vuotta myöhemmin Liisa Keltikangas-Järvinen (1994, 18) tutki laajasti itsetuntoa. Kun Arajärvi korosti etsimään suorittamisen vahvuusalueita, kirjoitti Keltikangas-Järvinen tästä poiketen hyvään elämään kuuluvan kyvyn nähdä oman elämänsä ainutkertaisuus sekä ymmärtää olevansa tärkeä ilman tarvetta erityisiin suorituksiin tai onnistumisiin. Hän jatkaa, että ajatus elämän tärkeydestä ja ainutkertaisuudesta perustuu ihmisen sisäiseen arvostukseen ja siihen tunteeseen että elämä, jota ihminen elää, on hänen omaa elämäänsä ja sen takia tärkeää. Hän toteaa, ettei ole yhtä menestyksekkään ja onnistuneen elämän mallia, ja niin ihminen joutuu arvioissaan luottamaan omaan tunteeseensa.

Keltikangas-Järvinen määritteli kaksikymmentä vuotta sitten hyvän itsetunnon tilaksi, jolloin ihmisen minäkäsityksessä ovat voitolla positiiviset ominaisuudet. Itsetunto on huono silloin kun negatiivisten ominaisuuksien määrä on suurempi kuin positiivisten. Olennaisen asian Keltikangas-Järvinen nostaa toteamalla että hyvän itsetunnon omaavan ihmisen minäkuvan tulisi kuitenkin olla ”totuudenmukainen”. Hyvien ominaisuuksien lisäksi ihmisen tulee havaita ja tietää myös heikkoutensa. Heikkouksien ja puutteiden myöntäminen ei romuta ihmisen itse-

luottamusta, joka jatkuvasti on jollain tavalla tasapainotettava (Keltikangas-Järvinen 1994, 17).

Tullessamme reilusti lähemmäksi tätä päivää, lastenpsykiatrian erikoislääkäri ja lääketieteen tohtori Jari Sinkkonen (2008, 171) puhuu lasten itsetunnon kohentamiskampanjoista. Hän kertoo, kuinka niitä ruvettiin järjestämään tietoisesti, koska kasvatuskulttuurisesti Suomessa ei ole ollut tapana kiittää ja kehua lapsia ”ylpistymisen” pelossa. Kun sitten kampanjoiden tuloksena lapsia alettiin kehua ja kannustaa, ei sekään johtanut toivottuihin tuloksiin. Tiedonvälitys- ja tietokirjailijapalkittu Sinkkonen näki että kannustamisesta tuli liian automaattinen, tyhjää kehuskelemista ilman, että kehujaan sydän olisi ollut mukana asiassa. Sinkkonen jatkaa, että pelkkä kehuskelu ei tee lapsen itsetunnosta lujaa, vaan kysymys on paljon mutkikkaamista asioista. Hän kirjoittaa kirjassaan esim. itsetunnon, minäkuvan, itseluottamuksen ja itsearvostuksen olleen vuosikymmeniä teoreetikoiden määritelmien ja niiden vivahteiden hetkessä. Sinkkonen supistaakin tässä yhteydessä sanan itsetunto kuvausta kahdella termillä: terve kehitys .

Sinkkonen (2008, 172) myöntää itsetunnon jäävän kuitenkin käsitteenä epämääräiseksi. ”Tai jos se nyt ei suorastaan epämääräinen ole niin vaihteleva kumminkin”, hän toteaa ja jatkaa itsetunnon olevan verrattavissa vesisäiliöön, jonka pinta nousee ja laskee sen mukaan mitä omassa itsessä, ympäristössä ja itsen ja ympäristön välisissä suhteissa tapahtuu. Sinkkonen näkeekin realistisesti ja vapauttavasti, että vaihtelu on hyvän itsetunnon perusominaisuus. Tähän samaan yksinkertaistettuun, mutta kattavaan kahden termin ”terveen kehityksen” kuvaukseen päädyin myös itse tätä IDIS -kehittämishanketta toteuttaessani. En halunnut tehdä käsitteestä monimutkaisempaa tai rönsyilevämpää.

Lastenpsykiatrian professori ja asiantuntijalääkäri Raisa Cacciatore näkee itsetunnon ihmisen sisäisenä tilana. Itsetunto on ajatus omasta pärjäämisestä, tunne siitä millainen olen, mitä osaan ja mihin kykenen. Hän huomioi taitavasti, että itsetunto ei ole paitsi itsensä tuntemista ja arvostamista tai tunteidensa kanssa pärjäämistä vaan myös keskeinen osa terveyttä ja hyvinvointia. Cacciatore näkee itsetunnon suojaavan lasta ja nuorta todeten, miten itsetunnon perusteella voi jopa ennustaa, kuinka lapsi tulee pärjäämään tulevaisuuden haasteissa. Hän korostaa myös tämän ikäkauden merkitystä kasvattajalle koska lapsuuden ja nuoruuden kokemukset luovat itsetunnon pohjan (Cacciatore 2009, Väestöliitto).

2.4 Arjen pyörittäminen lastensuojeluympäristössä

Arjen pyörittäminen ja turvallisten rutiinien luominen on keskeisin ja näkyvin työmuoto lastensuojelutyössä. Lastensuojelutyöstä ajatellaan usein, että se olisi huostaan otetun suojelua ja jotakin erityistä. Näenkin konkreettisempaa lapsen ja nuoren suojelutoimenpiteenä las-

tensuojeluviranomaisten väliintulon kodin arkeen ja vanhemmuuden arviointiin puuttujana. Jos viranomaisten interventtiosta seuraa sijoitus lastensuojeluyksikköön, odottaa lasta arkielämä, joskin uudessa ympäristössä ja toisenlainen kuin kotona. Näen sijoitetun lapsen arjesta huolimatta olevan poikkeustilanteessa: hän asuu erossa vanhemmistaan ympäristössä ja aikuisten keskellä, joita ei ole voinut olla itse valitsemassa. Vuosia lastensuojelutyötä tehneenä olen havainnut, että tämä luo lasten ja nuorten elämään paljon erilaisia jännitteitä, problematiikkaa ja stressitekijöitä.

Lastenkodin arki on houkutellut hyvin vähän tutkijoita vaikka Suomella on pitkä historia lastenkotityöstä. Korkeakoulun lehtorin ja sosionomeiksi valmistuviakin opettavan Riitta Laakson (2009) väitöskirjassa ”Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityöstä” keskityttiin siihen, mitä arkinen elämä lastenkodissa on eri piirteineen. Hän ei arvioinut siis sitä, miksi lapsia on huostaan otettu tai sijoitettu lastenkoteihin tai onko lapsen sijoitus ensisijaisen hyvä ratkaisu. Laakso oli tarkkaan rajannut aiheen arkityöskentelyyn sekä siihen, mitä lastenkotityö itse asiassa on eri käsitteineen.

Tässä mielenkiintoisessa ja poikkeuksellisessakin väitöskirjassa Laakso oli tarkkaan määritellyt sanan *lastenkotityö*, sillä lastensuojeluympäristöistä on paljon eri nimityksiä liittyen työn painotuksiin. On paikallaan tarkentaa, että viittaamassani tutkimuksessa ei siis ollut kyseessä koulukoti, nuorisokoti, pienryhmäkoti tai ammatillinen perhekoti vaan lastenkoti. Kiinnostavaa oli myös väitöskirjan etnografinen tiedonhankintatapa. Laakso asettui itse kahden eri lastenkodin arkiympäristöön. Ensimmäiseen lastenkotiin hän meni syyskuksi 2004 ja toiseen seuraavaksi keväksi 2005. Näin hän oli osana tutkimusympäristöjä kuukausia.

Pyrin seuraavassa tiivistämään arjen lastenkotityötä, jotka Laakso väitöskirjassaan on jakanut teemoittain neljään eri osaan; arkinen huolenpito, se mitä arjen pyörittäminen on. Toisessa osassa hän keskittyi syvemmin mm. siihen, mitä lasten kanssa työskentely on ja mikä on lapsen ja aikuisen välinen suhde. Kolmannessa osassa Laakso on jäsentänyt, mitä on vanhempien kanssa työskentely; vanhemmat ja lapsen perheen erilaiset heijastumat ulottuvat yllättävän paljon kasvatus- ja ohjastyöhön lastenkodin arjessa. Viimeisessä osassa Laakso keskittyy arjen ”hankaliin aiheisiin”, niin kuin hän itse asiaa nimittää. Tämä liittyy mm. loukatun lapsen läsnäoloon, heikosti määrittyvään lastenkotityön ammattilaisuuteen sekä työn yllätyksellisyyteen. Seuraavassa tiivistämäni Laakson (2009, 114-248) neljä rajattua teemaa olivat mielestäni taidokkaasti valittu ja omiaan kuvaamaan todellista lastenkodin arkityötä.

Arjen huolenpitotyö piti Laakson havaintojen mukaan sisällään normaaleja ja toistuvia rutiineja. Pyykinpesua, siivousta, ruoanlaittoa kaupassa käyntiä, hampaiden pesusta huolehtimista, harrastuksiin kuljettamisesta, koululäksyjen tekemisestä jne. Laakso kävi myös keskustelua henkilökunnan kanssa arjen pyörittämisestä. Henkilökunta ajatteli sitä työtä näkymät-

tömäksi työksi, ”sitä mitä nyt kotonakin tehdään”. Laakso oivalsi kumminkin, että merkityksettömältä tuntuvan arjenkin pyörittämiseen tarvitaan tukea ja lapsi on täysin riippuvainen tästä toisilta saamastaan tuesta. Jokaisella on elämässään hetkiä, jolloin emme jaksa tai pysty itse huolehtimaan arjen rutiineista. ”Noina hetkinä tulemme tietoisiksi, miten tärkeitä ja välttämättömiä arjen rutiinit ovat”, Laakso arvottaa taitavasti arjen huolenpidon tärkeyttä. Laakso pohti myös ”normaalin” arjen näkyväksi tekemisen tärkeyttä. Hän näki, kuinka arki tulee kiinnostavaksi vasta silloin, kun arkityöt eivät kiinnostaneet ja siihen liittyy vallankäyttöä tai nöyryyttämistä.

Laakso pohti myös sanaa *kodinomaisuus* mielenkiintoisesti. Itseäni kiinnosti aihe juuri sen takia, että olen nähnyt erilaisia paikkoja, jotka mainostavat kodinomaisuutta esitteissään, mutta joissa ei kuitenkaan ole perehdytty kodinomaisuus - termiin käsitteenä. Laakson tutkimuksessa kodinomainen - sanaa voidaan käyttää paikasta, joka ei ole koti, mutta josta pyritään tekemään kodin kaltainen. Laakso painottaa, että tämä ei voi olla vain ympäristötekijöitä, huonekaluja tai viihtyisyyttä, vaan että siinä pitäisi hakea myös kodinkaltaista yhteenkuuluvaisuuden tunnetta ja hierarkioiden purkamista. Koti on jotain, mitä laitos ei ole. Laakso nosti myös tärkeitä vastakohtatermejä sanalle *kodinomainen*; Miksi kodinomaisessa paikassa kuitenkin ilmenee *vierauden* tunnetta, *koti-ikävä* tai jopa *kodittomuuden* tunnetta? Hän pohti ansiokkaasti mm. sitä, lisääkö keittiön lukollisuus tai sinne menokielto ilman aikuista lapsen ja aikuisen välisen vallan eroja? Laakson näkemyksen esimerkin kaltaiset toimenpiteet enemmänkin rakentavat kuin purkavat hierarkioita. Yhdyn tähän ja totean, että Laakso nosti tärkeän asian mietittäväksi kaikille kodinomaisuutta esitteissään kuvaaville lastensuojeluyksiköille, eikä pelkästään lastenkodeille. Tutkija löysi väitöskirjassa mielestäni paremman termin käsitteelle kodinomainen: *Kotitapaisuuden idea*. Siihen sisältyy ajatus mahdollisimman normaalista arjesta, laitoksen kodinomaistaminen, kulttuuriimme liittyvien tapojen ja tottumusten väittäminen lapselle sekä oleminen lasten kanssa ”niin kuin kotona”. (Laakso 2009, 114-136.)

Lasten kanssa työskentelyssä Laakso kiinnitti huomiota siihen, kuinka hän oli huomaamattaan tehnyt paljon eri havaintoja ruokailutilanteisiin liittyen. Ei tässä yhteydessä niinkään ruokailuun, vaan siihen, miten lastenkotiyhteisön monentyyppinen tekeminen ja kokeminen todellistui tilanteessa, jossa kaikki lapset ja aikuiset ovat koolla ruokapöydän ääressä. Ruokailutilanteet olivat lähes ainoa tapahtuma, jossa näin kävi. Lisäksi hän havainnoi ruokailutilanteissa lasten kanssa toimimisen moninaisen luonteen. Mielestäni mainitsemisen arvoinen huomio, joka ei ehkä ensimmäiseksi tule mieleen. Lisäksi hän kiinnitti huomiota yksilölliseen ohjaukseen ja sen haastavuuteen tilassa, jossa on lukumääräisesti paljon ihmisiä ja jossa on haasteellista löytää aikaa sille. Säännöt ja niiden kanssa toimiminen olivat myös Laakson mielestä selkeä haaste henkilökunnalle, koska henkilökunnalla oli erilaisia katsantokantoja; toiset olivat valmiita tilannekohtaisiin joustoihin ja toiset ehdottomia niiden noudattamiseen. Tämä aiheutti ristiriitaa henkilökunnankin välillä. Tutkija kiinnitti myös huomiota lapsen ja aikuisen

välisen suhteen tarkasteluun. Hän pohti mielestäni ansiokkaasti sitä, käyttikö aikuinen aina valtaansa oikein ja olisiko niin, että ongelma voisikin lapsen käyttäytymisen sijaan olla toisinaan myös siinä, että aikuisen ammattitaito ei aina riitä kestävänsä esim. lapsen negatiivisten tunteiden näyttämistä tai tulkitsemaan lasten moniulotteista problematiikkaa lastensuojelulaitoksessa. Laakso myönsi aiheen haastavuuden henkilökunnalle (Laakso 2009, 140-180).

Vanhempien kanssa työskentelystä Laakso havainnoi, että vanhempien kanssa tehtävä työ lasten kodin arjessa näytti keskeisesti liittyvän vanhemmuuteen. Laakson näkemyksen mukaan työssä on läsnä vanhempien arviointi, kontrollointi, vanhemmuuden ohjaaminen ja vanhemmuuteen houkuttelu. Vanhempien psykososiaalis-ekonomiset ongelmat olivat niin yleisiä, että työntekijät motivoituivat palveluohjaukseen ja neuvontaan heidän kanssaan toimiessaan. Laakso muistuttaa viisaasti, että päätyö on kuitenkin vanhemman ja lapsen välisen suhteen vaaliminen sijoituksen aikana ja muutoshakuisuus ristiriitaisessa lapsi-vanhinsuhteessa. Hän puhuu kasvatuskumppanuuteen liittyvistä työskentelyn periaatteista, joihin liittyy kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Eräänlainen ymmärrys kumppanuuteen liittyvästä ammatillisesta vuorovaikutuksesta, ymmärrys jaetusta kasvatustehtävästä, vanhemman ja lapsen suhteen kannattelu sekä vanhempien osallisuus perheen ja sijoituspaikan välisessä vuorovaikutuksessa. Laakso havainnoi niin ikään, että lasten kodin työntekijät tekivät kannustustyötä myös sellaisille vanhemmille, joita vanhemmuus ei tuntunut kiinnostavan ja etsivät jopa vuosia ”kadonneena” olleen toisen vanhimman olinpaikan (Laakso 2009, 184-221). Tämä on jo mielestäni erittäin ammatillista toimintaa ja kertoo siitä, miten henkilökunta suhtautuu vakavasti asioihin, joilla kokee aidosti olevan merkitystä.

Arjen haastavia ja hankalia tilanteita Laakso mainitsi muun muassa loukatun lapsen kohtaamisen, jonka vaikea ja haavoitettu kokemushistoria tulee osaksi työntekijän tietoisuutta, ei ole kokeneellekaan työntekijälle helppoa. Laakso pohti laajemminkin tunnetyön tekemistä ja henkilökunnan tunteiden näyttämistä yhteisössä, jossa perinteisesti rationaalisuuden ajatellaan olevan päätyöskentelyväline. Hän pohti rakkaus ja rakastaa-verbin käytön ongelmallisuutta, joka oli noussut henkilökunnan kanssa käymistään keskusteluista. Voiko niin sanoa ja tarvitseeko lapsi tätä sanaa esim. välittää-verbi rinnalle? Omaohjaajuus oli myös hankala aihe henkilökunnalle. Etenkin, jos lapsen kanssa ei ns. synkannut tai lapsi olikin ”valinnut” läheisyyden hakemisen toiselta hoitajalta. Pelkästään omaohjaajuuden määritelmä oli hankala. Itse ajattelen, että omaohjaajan nimeämisessä pidetään usein kiirettä ja se saattaakin usein olla nimetty, ennen kuin lapsi on edes fyysisesti tuotu lastenkotiin. Itse näen omaohjaajuuden tärkeänä ennen kaikkea läheisyyden ja edes yhden turvallisen aikuissuhteen luomisen välineenä lasten kotilapsen kanssa ja sen takia pitäisin alkuun tärkeänä tarkastella näitä kemioita, ettei omaohjaajuus jäisi pelkästään hallinnollisten ja käytännön hankintojen ja tarpeiden selvittämisen tasolle ja ohjaaja mekaaniseksi toimijaksi. Erityisesti koen, että omaohjaajan pitäisi pystyä läheisenä aikuisena suurelta osalta vaikuttamaan myös lapsen tervettä itsetuntoa

rakentavaan vuorovaikutukseen ja ohjaukseen. Laakso huomioi myös, että hankalaa lastenkotityössä oli tilanteiden ennalta-arvaamattomuus. Yhtäkkiä saattoi olla neljä kriisiä päällä, joista hoitajan tuli selvitä kunniakkaasti ja vastuullisesti säilyttäen malttinsa. Myös solvaukset, sylkeminen, lasten väkivalta ja uhkaava käyttäytyminen koettiin niin, että ammatillisuudenkin takana työntekijä on inhimillinen olento ja ne nostavat voimakkaita, pitkään kestäviä tunteita (Laakso, 2009, 225-248).

Väitöskirja oli mielestäni laadukas ja vahvasti omalta osaltaan käsitystä siitä, että arki voi olla mielenkiintoinen itsessään ja arjesta riittää ammennettavaa ja kiintoisaa pohdittavaa myös lastenkotityössä.

2.5 Ammatti-identiteetti ja työntekijän kehittyminen

Vaikkakin opinnäytetyöni tutkimuksellisessa osassa keskityin arvioimaan lastensuojelun työntekijän ammattitaidon vahvistumista lasten ja nuorten kanssa tehtävässä identiteettityössä, ovat ne laajemmassa näkökulmassa ja viitekehyksessä myös osa työntekijän ammatti-identiteettiä. Ammatti-identiteetin vahvuuden näen taas olevan yhteydessä laajempaan kasvuprosessiin, jolla tavoitellaan työn ja osaamisen asiantuntijuutta. Asiantuntijuuden tiedostamaton ammattitasoinen toiminta tulisi olla tavoiteltava piirre kaikessa ammatillisessa tekemisessä.

Ammatillisella identiteetillä ymmärretään elämänhistoriaan perustuvaa käsitettä itsestä ammatillisena toimijana: Millaiseksi ihminen ymmärtää itsensä tarkasteluhetkellä suhteessa työhön ja ammatillisuuteen sekä millaiseksi hän haluaa työssään tulla. Lisäksi siihen kuuluvat myös käsitykset siitä, mihin ihminen kokee kuuluvansa ja samaistuvansa, mitä hän pitää tärkeänä sekä mihin hän sitoutuu työssään ja ammatissaan. Lisäksi siihen sisältyvät työtä koskevat arvot ja eettiset ulottuvuudet sekä tavoitteet ja uskomukset. Nykyisin ajatellaan, että identiteetti on pirstaloitunut, tilanteesta toiseen muuttuva ja epäjatkuva. Käsitys minästä persoonan muuttumattomana ytimenä on vaihtunut käsitykseen dynaamisesta ja jatkuvasti uudelleen neuvoteltavasta minästä. Se rakentuu suhteessa kokemuksiin, tilanteisiin ja ihmisiin, joiden kanssa olemme vuorovaikutuksessa arjessa. (Eteläpelto & Onnismaa 2006, 26.)

Jatkuva ammatillisen identiteetin rakentaminen ja oman osaamisen uudelleenmäärittely on haaste, joka koskettaa yhä useampaa työntekijää. Eteläpelto ja Onnismaa (2006, 28-29) toteavat, miten ammatillisen identiteetin rakentaminen edellyttää yksilön kannalta ennustettavuutta, jota työelämä ei tarjoa kuitenkaan samoissa määrin. Kuitenkin työntekijältä vaaditaan monilla aloilla pitkäjänteistä itsensä kehittämistä sekä omaan minään ja persoonaan sitoutuvaa ammatillista kasvua. Erityistä persoonallista kasvua vaaditaan esimerkiksi kasvattajien, opettajien ja hoitoalan ihmisiltä, joissa tunteet ja minuus ovat vahvasti työssä mukana.

Itseä koskevia, työhön kytkeytyviä mielikuvia, sitoumuksia, arvoja ja ihanteita on arvioitava ja muokattava

Ammatti-identiteettiä on tarkasteltu ja rakennettu eri tavalla eri aikoina. Käsityömainen, teollinen ja jälkiteollinen ovat luoneet tälle erilaiset puitteet. Näissä eri aikakausien tuotantotavoissa on huomattavia eroja siinä, miten ammatti-identiteetit rakentuvat. Käsityöläisen ammatti-identiteetti ja osaaminen kehittyivät omaksumalla ja noudattamalla vakiintuneita traditioita ja siihen aikaan ammattiin kasvettiin ammattikiltojen ja oppipoikamestarijärjestelmän kautta. Teollisessa tuotantotavassa formaali, muodollinen ja sääntöajatteluun pohjaava tekeminen oli ammatillisen opettamisen tapa. Meidän ajassamme vaikuttaa jälkiteollisen ajan oppimisteoriat, jotka kritisoivat teollisen ajan ohjausmalleja persoonan ohittavina funktionaalisina ja mekaanisina käytäntöinä. Jälkiteollisissa oppimismalleissa huomio siirtyy spesifistä tiedoista ja taidoista yrityksen arvojen, kulttuurin ja sitoutumisen tuottamiseen. Informaalilla henkilöstökoulutuksella ja kehittämistoiminnalla pyritään vaikuttamaan työntekijän identiteettiin siten, että se olisi samansuuntainen yrityksen kulttuurin ja ydinarvojen kanssa. Eteläpelto ja Onnismaa (2006, 30-31) viittaavat Casey'n (1995) teoriaan, jonka mukaan ”ihmisen tulisi oppia tulemaan identiteetiltään omaksi itseksensä”, edellyttäen että ”itseksi tuleminen” edustaa organisaation ydinarvoja.

Näen rikkautena, että jälkiteollinen oppimismalli tekee runsaasti tilaa ihmisen omalle kasvulle ammatti-identiteetin kehittymisen rinnalla. Mielestäni jokaisesta kehittämishankkeesta tulisi löytyä tavoite, tulokulma ja ulottuvuus, jossa työntekijän henkilökohtainen minä, ammatti-identiteetti, eettinen ajattelu sekä toimintaedellytykset saavat kehittymisen ja kasvun mahdollisuuden. Ajattelun menetelmien toimivan tarkoituksenmukaisesti, kun ne annetaan toteutettavaksi toimijalle, joka on innostunut, motivoitunut ja tietoinen menetelmän keskeisestä tarkoituksesta ja omasta kehittymistarpeestaan niiden toteuttamisen yhteydessä. Oppijan tulee Rauste-von Wrightin ja von Wrightin (1993) mukaan kysyä itseltään: Mikä on minun suhteeni tähän tutkittavaan ilmiöön ja mihin asenteeni, mielipiteeni ja näkemykseni perustuvat?”. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 42.)

Amerikkalaisen sosiologin Jack Mezirowin (1978) teoria kuvaa mielenkiintoisesti uudistavaa oppimista todeten sitä ”siksi prosessiksi, jonka kautta tulemme tietoisiksi siitä, kuinka ja miksi olettamuksemme ovat rajoittaneet tapaa, jolla havaitsemme ja ymmärrämme maailmaa ja tunnemme sitä kohtaan; muokkaamme uudelleen näitä olettamuksia voidaksemme sallia itsellemme entistä kattavamman, erottelevamman ja integroivamman perspektiivin; teemme päätöksiä tai muuten toimimme näiden uusien ymmärtämisen tapojen perusteella”. Mezirow lisää vielä, kuinka tämä on tyypillistä aikuisille, koska he ovat motivoituneita ymmärtämään paremmin omia kokemuksiaan (Ruohotie 2000, 185). Tiivistetysti Mezirow viittaa siis tapaamme tulla tietoisiksi rajoittuneisuudestamme ja salliaksemme itsellemme laajemman näkökulman, muutamme sen uudennlaiseksi toiminnaksi.

Kehittymistä pohtiessaan Ruohotie (2000, 196-197) kirjoittaa uudistavan oppimisen tuottavan itseohjautuvuutta, mutta toisaalta hänen mukaan oppijan on ensin oltava itseohjautuva tai ainakin hänellä tulee olla itseohjautuvuuden taitoja. Näitä ovat mm. yhteistoiminnallisen oppimisen ja palautteen hyödyntämisen taidot, kyseenalaistamisen taito, ymmärtämisen tarkkailu, ja kriittinen ajattelu. Humanistisen psykologian keskeinen teesi (mm. Maslow, 1968) on, että ihmisillä on luonnostaan kasvupotentiaalia ja he pyrkivät kehittämään itseään jos ympäristö antaa siihen mahdollisuuksia, tukea ja haasteita. Ruohotie toteaa, miten kehittyminen lopulta johtaa käytännön seurauksiin: uskomukset ja oletukset uusiutuvat, uudet näkökulmat integroituvat omaan elämään ja tieto kasvaa kiinni omaan kokemukseen. Seuraukset joko näkyvät ulkoisina tekoina tai jäävät sisäisiksi muutoksiksi, ehkä hiljaiseksi tiedoksi. Ruohotie kirjoittaa siitä, miten lopullinen vaihe voi johtaa merkitysperspektiivin muuttumiseen, kun kyllin monta merkitysskeemaa muuttuu.

2.6 Ammattitaidon kasvu ja vahvistaminen

IDIS -kehittämishankkeen tavoitteena oli menetelmäsalkun kehittämisen ja testaamisen avulla vahvistaa ammatillista osaamista osana ammatti-identiteettiä. Itselläni menetelmäsalkun suunnittelijana lähtöajatuksena oli, että tekeminen on käytännön kokemus, jonka aikana työntekijällä tapahtuu eri ammattitaidon vaatimilla alueilla ajattelua reflektiivisesti. Näen itsereflektion vahvistavana välineenä joko onnistumisen kokemuksen kautta tai niin, että oman tekemisen ajattelun kautta toimintatapaa voidaan muuttaa tarvittaessa korjaavaksi. Kokemus tekemisen keskiössä on näkemykseni mukaan välttämätön vahvistumisen yhteydessä. Ulkoapäin annettu pelkkä informaatio ei pysty vahvistamaan ammattitaitoa samalla tavalla.

Ruohotie (2000, 137) kirjoitti taidokkaasti jo toistakymmentä vuotta sitten siitä, kuinka oma-kohtainen kokemus on kokonaisvaltaisen oppimisen oleellinen osa, vaikka kokemus ei sinänsä itsessään riitä tai takaa oppimista. Hänen mukaan tärkeää on ilmiön havainnointi ja pohtiminen sekä ilmiön tietoinen ymmärtäminen ja käsitteellistäminen sopivan teorian tai kuvausmallin avulla. Reflektiivisyys voidaan Ruohotien mukaan nähdä oman toiminnan, sen perusteiden ja seuraamusten kriittiseksi heijasteluksi. Reflektiivisyys nähdään kahdella eri tavoin. Ensimmäiseksi siihen kuuluu perusteellinen syventyminen omien tunteiden, ajatusten, asenteiden ja toimintojen tarkasteluun. Toisaalta reflektiivisyys on taitoa ottaa etäisyyttä jokapäiväisiin käytännön tilanteisiin ja toistuviin rutiineihin, mikä antaa arki ajattelua perusteellisempaa valmiutta omien toimintatapojen suunnitteluun.

Ruohotie (2000, 138) viittaa John Deweyn (1938) teoriaan, jonka mukaan kaikki kasvaminen tapahtuu kokemuksen kautta vaikka kokemus ei kasvata. Dewey suhtautuu taidokkaan kriittisesti ajatukseen siitä, johtaako kokemus oppimiseen. Dewey onkin kirjoittanut tärkeän huo-

mion ja tarkennuksen, jossa ”Jokainen kokemus on liikkeellepaneva voima. Kokemuksen arvo voidaan määritellä vain sen perusteella, mihin se johtaa”. Ruohotie (2000, 138-139) luettelee vielä David Kolbin (1984) teoriasta neljän eri taidon kohtaa, joita tarvitaan kokonaisvaltaiseen kokemuksesta oppimiseen. Nämä taitovaatimukset asettuivat myös IDIS-kehittämishankkeen menetelmäprosesseihin.

- 1) avoimuutta ja halukkuutta lähteä mukaan, sitoutua uusiin, konkreettisiin kokemuksiin
- 2) havainnoimisen ja reflektiivisyyden taitoja, joiden avulla kokemusta voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista
- 3) analyyttisiä kykyjä, joiden avulla havainnoista syntyy ideoita ja käsitteitä
- 4) päätöksenteon ja ongelmaratkaisun taitoja (aktiivista kokeilua), joiden avulla uudet ideat ja käsitteet sovelletaan käytäntöön

3 Kehittämishankkeen metodologiset asetelmat

Opinnäytetyöstäni käytetään termiä tutkimuksellinen kehittämishanke. Opinnäytetyön luonnetta pohtiessani jouduin erilaisten käsitteiden ja termien viidakkoon, joiden täsmällinen määrittely oli haastavaa ja joista osa koetaan tänä päivänä termeinä jo vanhahkoiksi. Teorioita etsiessäni koin vahvasti, että aihepiiriin kuuluvalla tuoreelle teokselle ja täsmäntäville näkemyksille olisi todella tilausta. Tutkimukselliset kehittämishankkeet ovat kuitenkin usein ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden opinnäytetyönä. Tutkimuksellisuus näkyi hankkeessani lähtökohtaisesti hyvin käytännönläheisesti ja pelkkä kehittämishanke ilman tutkimuksellisuutta olisi ollut opinnäytetyönä riittämätön.

Kun kehittämishankkeessa pyrittiin vahvistamaan työntekijöiden ammattitaidon eri puolia, niin tutkimusongelman arviointi ja intressit piirtyi lähtökohtaisesti siitä, tapahtuiko työntekijöillä kehittämishankkeen menetelmien toteuttamisessa tavoiteltua ammattitaidon vahvistumista lasten ja nuorten kanssa tehtävässä identiteettityössä. Arviointiin rajaamani ammatillisen vahvistumisen pääteemat olivat työntekijän toiminnan suunnitelmallisuus, oman tekemisen arviointitaidot sekä eettiseen pohdintaan liittyvä ja toimintaa ohjaavien arvojen heijastuminen käytännön toiminnassa.

Toikon ja Rantasen (2009, 16) mukaan tavoitteellisuus on keskeinen kehittämisen elementti. Itse kehittäminen nähdään Toikon ja Rantasen (2009) mukaan usein konkreettisena toimintana, jolla tähdätään jonkin selkeästi määritellyn tavoitteen saavuttamiseen. Opinnäytetyön kehittämishankkeessa en pyrkinyt kehittämään työpaikan rakenteita, vaan testaamaan ja kehittämään menetelmäsalkun avulla työntekijän henkilökohtaista ammattitaidon vahvistamista lasten ja nuorten kanssa tehtävässä identiteettityössä. Toikon ja Rantasen mukaan toimintatapaa koskeva kehittäminen voi suuntautua suppeimmillaan yhden työntekijän työskentelyn kehittämiseen, mutta sillä voidaan tarkoittaa myös laaja-alaisemmin koko organisaation toimintatapojen selkeyttämistä. (Toikko & Rantanen, 2009, 14.)

He kirjoittavat myös siitä, kuinka kehittämistoiminnan nähdään sijoittuvan kompleksiseen toimintaympäristöön (Toikko & Rantanen, 2009, 169). Näen lastensuojelutyön hyvänä esimerkkinä tällaisesta ympäristöstä, jossa kokonaisuus muodostuu hyvin monesta eri tekijästä ja jossa eri osa-alueiden vaikutuksia on hankalaa selittää. Muuntuvassa ja monitasoisessa toimintaympäristössä toteutuu lähes väistämättä myös monimutkainen kehittämisprosessi. Tällöin myös kehittämistoiminnalta vaaditaan reflektiivistä toteutusta. Se on vuorovaikutuksellista ja problematisoivaa. Kehittämistoiminnan menetelmiä ei myöskään poimita sellaisenaan erilaisista metodioppaista. Menetelmillä tavoitellaan osallistumista ja tutkimuksellisuutta edesauttavaa kehittämisprosessia, jolloin ideaalitulanteessa voidaan puhua reflektiivisestä käytännöstä. Toikko ja Rantanen (2009) puhuvat siitä, johon IDIS -kehittämishankekin kytkeytyi; menetelmät mahdollistavat sekä yksilöllisen että sosiaalisen reflektion, joiden avulla toimijoiden, toiminnan ja rakenteiden välisiä koordinaatteja voidaan jatkuvasti tarkentaa. Kompleksinen todellisuus on jatkuvasti liikkeessä, joten jatkuvuuden vaatimus asetetaan myös arvioinnille. (Toikko & Rantanen 2009, 169-170.)

Intressini kehittää ammattitaidon vahvistumista lasten ja nuorten kanssa tehtävässä identiteettityössä lähtivät liikkeelle humanista arvoajattelusta, joka mielestäni tulisi olla lastensuojelun työntekijän koko työn perusta ja ajattelun sekä tekemisen ohjaaja. IDIS -menetelmäsalkun funktio perustui käsitykseen lapsen arvosta ja ainutkertaisuudesta toiminnallisten menetelmien taustalla. Suunnittelu, käytännön taidot ja arviointi ovat konkreettisia välineitä toteuttamisessa ja arvoajattelun näkyväksi tekemisessä.

3.1 Mitä on tutkimuksellinen kehittämistoiminta

Toikko ja Rantanen (2009, 21-22) näkevät tutkimuksellisen kehittämistoiminnan väljänä yleiskäsitteenä, jolla tutkimustoiminta ja kehittämistoiminta ovat sidoksissa toisiinsa. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta asettuu tutkimuksen ja kehittämistoiminnan risteyspaikkaan. Tätä risteystä voidaan lähestyä joko kehittämistoiminnan tai tutkimuksen suunnasta. Kehittävässä tutkimuksessa ajattelun logiikka kulkee tutkimuksellisista kysymyksenasetteluista ja suuntaa metodologisista asetelmista kohti konkreettista kehittämistoimintaa. Tietoa tuotetaan tiedeyhteisön intressien mukaisesti. Toiseksi voidaan puhua tutkimuksellisesta kehittämistoiminnasta, jolloin käytännön ongelmat ja kysymykset ohjaavat sitä, minkälaista tietoa tuotetaan. Tietoa tuotetaan konkreettisissa toimintaympäristöissä ja tutkimukselliset asetelmat ja menetelmät toimivat apuna. Tällöin Toikon ja Rantasen mukaan pääpaino on sanalla kehittämis-toiminta, mutta siinä pyritään hyödyntämään tutkimuksellisia periaatteita. Todellinen kehittämistoiminta määrittelee tutkimukselle raamit, joten tutkimusasetelmat ovat kehittämis-toimintaa palvelevassa asemassa

Viimeksi mainitulla määritelmällä pystyin asettamaan oman opinnäytetyön tutkimukselliseksi kehittämishankkeeksi, jonka pyrkimyksenä oli saada tietoa, miten toiminnalliset menetelmät voivat vahvistaa ja kehittää lastensuojelun työntekijän ammattitaidon eri osa-alueita lasten ja nuorten kanssa tehtävässä identiteettityössä.

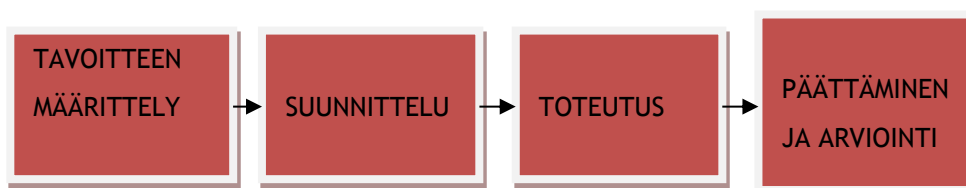
3.2 Kehittämishankkeen prosessikuvaus

Toikon ja Rantasen (2009, 64) mukaan kehittämisprosessi muodostuu viidestä eri tehtävästä: perustelu, organisointi, toteutus, arviointi ja levittäminen. Näistä tehtävistä muodostunutta kehittämisprosessia voidaan hahmottaa monella eri tavalla, joista Toikko ja Rantanen mainitsevat, lineaarisen mallin, spiraalimallin, tasomallin sekä spagettimaisen prosessin. Pienryhmäkotitehtävissä toteutettua IDIS -kehittämishanketta oli helpoin hahmottaa lineaarisen mallin (kuvio 1) avulla.

Vuorivirta (2006, 66) kirjoittaa, kuinka oppimisprosessin menestys riippuu siitä, miten yksilöt onnistuvat, saavuttavat tavoitteensa, ja toimivat yhteistyössä keskenään. Keskusteleva työskentelytapa on oppimisyhteisön (tässä kontekstissa työyhteisön) hyvinvoinnin kannalta olennainen tekijä, joka edistää yhteisön avoimuutta ja keskinäistä arvostusta. Vuorivirta puhuu myös siitä, kuinka opettajan ja opiskelijan välisellä vuorovaikutuksella on opintojen ohjauksessa ja opiskelijan oppimisessa keskeinen rooli (Vuorivirta, 2006, 59). Lopullinen opinnäytetyöraportti on elänyt matkan varrella useita muutoksia, tavoitteiden ja käsitteiden tarkennuksia tutoreiden vahvassa, mutta kannustavassa ohjauksessa. Prosessin aikana koin tärkeäksi opinnäytetyöohjaajieni väliintulot ja täsmentävän ohjauksen sekä pelastukset ajatteluni haaksirikkotilanteissa. Koko opinnäytetyön prosessi on vaatinut minulta toistuvasti nöyrää oppijan asennetta.

3.3 Lineaarinen malli

Projektityön kirjallisuudessa prosessin eteneminen kuvataan lineaarisesti vaiheistettuna: Tavoitteen määrittely, suunnittelu, toteutus sekä päättäminen ja arviointi. Projektille määritellään aluksi tavoite, joka voi perustua ideaan tai se voi olla tarvelähtöinen. Tavoitteen määrittelyssä pyritään selkeisiin tai rajattuihin tavoitteisiin, joille tarvittaessa voidaan laatia myös alatavoitteita. Toikko ja Rantanen (2009, 64) painottavat tavoitteenmäärittelyä hankkeen perustana, jolle myöhempi prosessi rakentuu. Suunnitteluvaiheessa projektille laaditaan riskianalyysi ja mietitään ketkä osallistuvat hankkeen toteutukseen. Tämän suunnittelun tuloksena syntyy tarkennettu projektisuunnitelma, joka sisältää aikataulun, budjetin, riskianalyysin, resurssianalyysin, projektiorganisaation ja työ- ja tekijäsuunnitelman, sekä viestintä- ja dokumentointisuunnitelman. Keskeistä suunnitelmassa on myös vastuiden määrittely.



Kuvio 1. Lineaarinen malli (Toikko & Rantanen 2009,64).

Hankesuunnitelmille on tyypillistä elää toteutusvaiheen aikana, joten suunnitelmaan on hyvä varautua tekemään muutoksia tai täydennyksiä. Toteutusvaiheen aikana tehdään varsinainen tuote, suunnitelman mukainen malli tai prosessi. Toteutukseen liittyy myös hankkeen tulosten käyttöönotto, jolla varmistetaan tulosten hyödynnettävyys jatkossa. Viimeisenä vaiheena on hankkeen päättäminen ja arviointi. Hankkeilla pitää olla selkeä päätepiste. Jos hankkeen aikana on noussut uusia kehittämis ehdotuksia, ei niitä ole hyvä jatkaa hankkeen pidentämiseksi, vaan niistä on hyvä tehdä omat projektinsa. Projekti on siis tärkeä lopettaa suunnitellusti, jolloin päätösvaiheeseen kuuluu projektin loppuraportointi, projektiorganisaatioiden purkaminen sekä jatkoideoiden esittäminen. (Toikko & Rantanen 2009, 64-65.)

Työharjoittelun kehittämistehtävän ja opinnäytetyön yhdistäminen alkoi elokuussa 2013, ha-
kiessani harjoittelupaikkaa ja päättyi valmiin opinnäytetyöraportin esittämiseen toukokuussa
2014. Tälle 9 kuukauden mittaiselle prosessille on mahtunut paljon hahmottamistyötä, aika-
taulujen suunnittelua, opinnäytetyön tutorohjausta, tavoitteiden täsmennystä ja uudelleen
määrittelyä. Harjoittelupaikan sopimuksen jälkeen keskustelimme työelämäkumppanin kanssa
kehittämistarpeista ja tavoitteista, jonka jälkeen aloinideoimaan menetelmäsalkkua ja työ-
tämään opinnäytesuunnitelmaa. IDIS -menetelmäsalkun toteutus tapahtui Työn kehittäminen
ja palveluinnovaatiot-työharjoittelujaksolla vuoden 2014 alussa viikkojen 2-10 aikana. Har-
joittelun lopussa pidimme henkilökunnan kanssa arviointikeskustelun. Tämän keskustelun sekä
havaintopäiväkirjan avulla olen tehnyt opinnäytetyöraportin arvioinnit ja johtopäätökset
opinnäytetyölle asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta. Lähes kaikista luokkatovereistani
poiketen, valitsin tehdä opinnäytetyöni yksin, koska se liittyi niin vahvasti harjoittelun kehit-
tämistehtävään, jonka suoritin toisella paikkakunnalla. Lisäksi yksin tekeminen on mahdolli-
s-
tanut työstää opinnäytetyötä omien aikataulujen ja resurssien pohjalta. Katson eduksi myös
sen, että raportin kirjoitusjäljen ”ääni” pysyy läpi opinnäytetyön yhtenäisenä, kun se on yh-
den ihmisen kirjoittama. Toisaalta ryhmän yhdessä tekemisen tuottama tuki olisi ollut myös
tarpeen moneen otteeseen, kun olen ollut umpikujassa tai kun en ole kyennyt hahmottamaan
kokonaisuuteen vaadittavia eri osia. Oppimisen kannalta nämä takaisinpaluut umpikujien la-
byrinteistä ovat olleet korvaamattomia koko prosessin ajan.

Alla oleva taulukko 1 kuvaa opinnäytetyön ja IDIS-kehittämishankkeen lineaarista prosessia.

Päävaihe	Välivaiheet	Ajankohta
Tavoitteen määrittely ja suunnittelu	Aiheen valitseminen ja toteutuspaikan sopimus	Elokuu 2013
	ONT-suunnittelu	Syyskuu-Joulukuu 2013
Työharjoittelu ja IDIS-kehittämishankkeen menetelmäsalkun toteutus Havaintopäiväkirjan ylläpito Valokuvadokumentointi	Hankkeen aloituskeskustelu ja valmistautuminen, työnjalkoa	Viikko 2/2014
	Jokainen ihminen on taulun arvoinen	Viikot 3-4 /2014
	Voimamukit	Viikot 4-5 /2014
	Kehupostiviikko	Viikot 6-7 /2014
	Ovitaulut	Viikot 7-9 / 2014
Päättäminen ja arviointi	Ryhmäarviointikeskustelu	4.3.2014
	Valmiin opinnäytetyön esittäminen	9.5.2014

Taulukko 1. Opinnäytetyön prosessi

4 Kehittämishankkeen kuvauksia

Kehittämishanke alkoi 7.1.2014 Pienryhmäkoti Epussa henkilökuntapalaverilla, jossa minulle oli varattu aikaa kertoa itsestäni, hankkeestani sekä sen tarkoituksesta. Koin tärkeäksi heti alkuun korostaa ja määritellä, että tarkoitus on henkilökunnan ammattitaidon vahvistamiseen liittyvästä hankkeesta, jossa IDIS-menetelmäsalkku toimii tavoitteen välineenä. Esittelin salkun neljä eri menetelmää pääpiirteittäin. Tarkensin myös johtajan toiveesta rooliani työyhteisössä. Painotin, että olen opiskelija ja projektityöntekijä ja kehittämishanke on osa opin-

näytetyötäni. Muistutin, että olen kehittämishankkeen menetelmien ohjaajana ja käytettävissä ”kolmantena kätenä” niiden toteuttamisessa ohjaajien rinnalla. Lähtökohtaisesti en tulisi näin puuttumaan varsinaiseen lasten ja nuorten arjen perusohjaustyöhön. Tämä selkiytti niin lapsille, työntekijöille kuin itsellenikin harjoittelujakson työnkuvaani ja rooliani työyhteisössä.

Kun olin esitellyt itseni ja kehittämishankkeen tavoitteet, teimme vielä työntekijöiden kanssa positiivisuuskarusellin, jossa keräsimme sekä henkilökunnasta että lapsista paperille myönteisiä luonteenpiirteitä ja taitoja. Kopioin nämä positiivisuuskarusellin voimavaratuotokset ja ne toimivat tarkoituksenmukaisesti myös koko kehittämishankkeen ajan tärkeänä työskentelymateriaalina menetelmissä. Halusin tällä narratiivisella menetelmällä osoittaa heti kehittämishankkeen käynnistävänä kokemuksena, miltä tuntuu ja miten tärkeää on toisen arvokkaaksi tekeminen. Näin koko projekti alkoi itsetunnon kohottamisella, koska ihmisen arvostaminen ja itsetunnon kohottaminen osana identiteettikasvatusta olivat myös menetelmien pääteema. Palaverin lopussa sovittiin, että ohjaajat alkavat miettimään, minkä menetelmän toteuttamiseen haluavat mukaan.

Seuraavassa alaluvuissa kuvaan IDIS-kehittämishankkeen neljän eri menetelmän toteuttamista vaiheittain. Mitä tehtiin, miten tehtiin ja mitä niiden aikana tapahtui.

4.1 Jokainen ihminen on taulun arvoinen

Menetelmäsalkun ensimmäinen työ alkoi viikolla 3 ja oli variaationi Miina Savolaisen kehittämästä voimauttavasta valokuvauksesta. Annoin sille nimeksi ”Jokainen ihminen on taulun arvoinen” varioiden Veikko Lavin ”Jokainen ihminen on laulun arvoinen” -laulelman nimeä. Menetelmän tarkoituksena oli tuottaa Epun seinälle lasten ja nuorten kehystetyt valokuvat ja jokaisen kuvan alle pienempi kehys, jossa on lueteltu positiivisuuskarusellissa kerättyjä lasten myönteisiä luonteenpiirteitä, ominaisuuksia ja voimavaroja. Valokuva-voimavaraesityksen yhteyteen askarrettiin suurella teksti ”Meillä Epussa jokainen ihminen on taulun arvoinen” (Kuvat 1 ja 2).

JIOTA-menetelmän suoritti kaksi ohjaajaa ja he olivat aloittaneet jo viikon kolme lopulla menetelmän valmistelua ottamalla valokuvia kahdesta pojasta ja tehneet muistilistaa sekä keskinäistä työnjakoa. Kävimme viikolla hakemassa myös valokuvaprojektiin tarvikkeita ja askartelumateriaalia seinätekstiä varten toisen menetelmästä vastaavan ohjaajan kanssa. Loppuviikosta juttelin vielä toisen ohjaajan kanssa siitä, miten arvokasta olisi projektia suunnitella tehdä tarkat toteuttamissuunnitelmat. Totesin hänelle, miten tärkeää että on sovittu jotakin tehtävän, mutta vieläkin tärkeämpää on tietää, *milloin* jokin asia tehdään. Tämä varmistaa osaltaan, että pysytään suunnitelluissa aikatauluissa. Tässä valokuvamenetelmässä

teimme yhdessä muistilistan huomioitavista asioista, mutta projektin tekijät eivät olleet tarkemmin suunnitelleet ennakkoon työvuoroja silmälläpitäen, minä päivänä tekisivät minkäkin asian. Totesimme yhdessä, kuinka lastensuojeluyksikön arki ja sen pyörittäminen on niin hektistä, että sieltä on vaikea yhtäkkiä irrottautua tekemään kaikkea JIOTA-menetelmään liittyvää. Ennakkosuunnittelu toisi menetelmien suorittamiselle ja aikataulussa pysymiselle lisää potentiaalia. Aikataulutus ja suunnittelu ovat yleensäkin hyödyllisiä välineitä monipuolisten tekemisvaatimusten keskellä lastensuojelutyön ohjaajan arjessa.

Molempien ohjaajien kanssa oli myös aikaisemmin keskustelua nuorten suostumuksesta asetua kuvattavaksi. Ensimmäisissä aiheeseen liittyvissä keskusteluissa Epun nuorilla oli jonkin verran ollut epävarmuutta ja kielteisyyttä kuvatuksi tulemiseen. Tässä ohjaajat kertoivat näkevänsä nuorten heikon itsetunnon liittyvän taustalle, vaikka se tulisikin nuoren suusta ”Ei vois vähempää kiinnostaa” -lauseen muodossa. Miina Savolainen (2008, 151) puhuu siitä, miten nuoren antautuminen omakuvaprosessille ei ole itsestään selvää. Siihen liittyy paljon epäonnistumisen pelkoa ja vankkoja käsityksiä siitä, että juuri heistä ei olisi mahdollista saada ”onnistunutta” kuvaa. Savolainen (2008, 178) puhuu myös itsensä hyväksymisen metaforasta todeten omakuvan hyväksymisen liittyvän vahvasti tähän. Menetelmän ohjaajilla oli kuitenkin vahva usko siihen, että kuvat saataisiin.

Olen pienryhmäkodin lapsille vieras ja muukalainen. Tämän vuoksi en itse lähtenyt kuvaamaan heitä kameralla, koska lapset ja nuoret eivät antaudu varauksetta vuorovaikutukseen tuntemattoman kanssa. Miina Savolainen (2008, 148) kuvaa ”Maailman ihanin tyttö” -kirjassaan havainneensa, miten kuvien ja kuvauksen onnistuminen oli pitkälti riippuvainen siitä, miten tärkeää oli saada luotua turvallisuuden tunnetta nuoreen. Savolainen toteaa, että nuorelle kuvaustilanne merkitsee jättäytymistä toisen ihmisen katseen varaan.

Luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen luominen vaatii lasten ja nuorten pidempiaikaista tuntemista ja siksi käytimmekin kuvaajina ohjaajia sekä yhtä asukasta, 16-vuotiasta valokuvaukseen perehtynyttä nuorta. Henkilökohtaisesti koin arvokkaaksi ja erääksi viikon kohokohdaksi, kun toinen ohjaajista esitti heti alkuun tälle nuorelle toiveen toimia valokuvaajana ensimmäisessä menetelmässä. Puolen tunnin kuluttua tästä nuori tuli luokseni ja kysyi haluaisinko nähdä hänen ottamiaan kuvia. Teimme nuoren läsnä ollessa yhdessä ohjaajien kanssa päätöksen, että hän valokuvaisi projektissa tarvittavia kuvia, sen mukaan kun kerkiää ja tahtoo. Nuorella oli saamiensa tietojen mukaan heikko itsearvostus, joten hänen voimavarojen ja osaamisen käyttöönotto osui enemmän kuin oikeaan hetkeen.

Työpaikkaohjaajani totesi lisäksi menetelmää toteuttaessa, että ”Nämä menetelmät eivät ole liian vaativia, mutta niissä on hieno arvolataus ja niiden toteuttaminen on samaa työtä, jota perusohjaustyö ja lasten kanssa oleminen on kuitenkin”. Allekirjoitan näkemyksen lisä-

ten, että tämä hanke tuo lasten kanssa arjessa olemiseen hieman lisää virikkeellisyyttä ja luovuuden käyttöönottoa tavallisen ”olemisen” rinnalle, jos lapsia vain osallistetaan ja otetaan tekemiseen mukaan. Lapsien osallistaminen resurssien mukaan oli myös kehittämishankkeen osatavoitteena.

Lopputuloksena kahden viikon jälkeen kaikista lapsista ja nuorista saatiin kuvat seinille. Esi-tyksestä tuli mielestäni laadukas ja näyttävä. Huomasin ohjaajilla olevan tervettä ylpeyttä ja he esittelivät mielellään talossa vierailleille opettajille, sosiaalityöntekijöille ja lasten omaille näyttävää aikaansaannostaan.

4.2 Voimamukit

Ideana oli teettää Pienryhmäkoti Eppuun juomamukit. Voimamukit tehtiin sekä lapsille että henkilökunnalle. Voimauttavana teemana mukien kylkiin nostettiin henkilöiden positiiviset ominaisuudet sekä henkilön valokuva tai valinnan mukaan itselleen tärkeä symboli. Menetelmälle oli tärkeää, että henkilö oli itse vaikuttamassa voimamukinsa ulkoasuun. Voimamukiprojekti oli kahden ohjaajan vastuulla, jotka sopivat projektiin liittyvän työnjaon keskenään. He kartoittivat mukien ulkoasutoiveet lasten ja muiden työntekijöiden kanssa yhteistyössä.

Molemmat Voimamukimenetelmän ohjaajat olivat jo edellisellä viikolla keskustelleet menetelmään liittyvistä suunnitelmistaan. Yhteisessä suunnittelupalaverissa nostimme keskustelua esiin mm. mukien ulkoasusta, kustannustehokkaasta työskentelystä (etsitään eri hinta-laatusuhdevaihtoehtoja) sekä mukien esillepanosta. Menetelmää alettiin toteuttaa viikolla 4, ja tarkoituksena oli, että kyseisen viikon aikana saadaan mukin ulkoasutoiveet selvitettyä, tehtyä mukitylaus (valokuvafirmojen nettisivut) sekä suunnitella, miten mukit sijoitetaan Eppuun. Lähtökohtainen vaatimus oli, että ne ovat näkyvällä paikalla, koska tämäkin menetelmä oli osa lapsien (ja tässä mukiprojektissa myös henkilökunnan) vahvuuksien ja myönteisten luonteenpiirteiden näkyväksi tekemistä.

Tässä menetelmässä nousi esiin myös työn suunnitelmallisuus ja toteuttaminen. Ohjaajat toivat mielestäni suunnitelmallisesti ja arvioivat monia eri vaihtoehtoja sijoittamisesta. Mukit tehtiin valokuvafirman valmiilla nettisivuilla, joka oli valittu sillä perusteella että ulkoasun modifiointi oli monipuolisinta. Kyseisen valokuvafirman valinta oli hyvä myös sen takia, että prosessia pystyi tallentamaan mukisuunnittelun aikana ilman, että sitä piti heti lähettää. Tämä mahdollisti mukien hyvän suunnitteluprosessin rauhassa tekemisen parin viikon aikana. Oli hienoa nähdä kuinka mukien ulkoasun tekoprosessissa tietokoneella työskentelivät myös lapset ja nuoret yhdessä ohjaajien kanssa ja näissä kohtaamisissa havainnoin usein vuorovaikutuksessa voimavarakeskustelua.

Lopputuloksena sekä lapset että työntekijät saivat omat mukinsa näkyvälle paikalle (Kuvat 3 ja 4) ja mikit olivat alusta alkaen käyttötavaraa, eivätkä jääneet koriste-esineiksi.

4.3 Kehupostiviikko

Ideana oli asettaa Pienryhmäkoti Eppuun esillepano, jossa on aito oikea postilaatikko. Esillepanon yhteydessä oli runsaasti eri teemoilla kuvitettuja postikortteja, erivärisiä kyniä sekä kampanjajuliste. Tarkoituksena oli lähettää puolentoista viikon ajan kehuastia rajattomasti kaikkien eppulaisten välillä. Tämä tarkoitti että henkilökunta voi laittaa postia henkilökunnalle sekä lapsille ja lapset voivat laittaa postia lapsille sekä henkilökunnalle. Kaikki kaikille. Kampanjajuliste ohjeistettiin tätä varten selkeästi ja siinä korostettiin, että kysymys on kehumisesta, kiitoksesta tai positiivisen palautteen antamisesta. Tämä voi seurata hyvästä käytöksestä, ansiokkaasta teosta, oma-aloitteisuudesta, luonteenpiirteestä, koulusaavutuksesta tai mistä vain, johon liittyy positiivinen tunnelataus.

”Kehupostitoimisto” (Kuva 5) oli esillä siihen saakka, kun Epussa oli illanvietto, jossa posti jaettiin (Kuva 6). Tilaisuudessa oli tärkeää lukea jokainen kortti erikseen ja ojentaa se saajalleen. Huolehtia siitä, että henkilöiden positiiviset ajatukset tulee kaikkien tietoon. Tällainen julkinen kehu saattaa olla myös kiusallista ja tuottaa ”torjuntaa”, mutta luotimme menetelmän toteuttaneen ohjaajan kanssa ajatukseen, että jokainen luotu sitä tahtoo ja ennen kaikkea ansaitsee. Tämä narratiivinen menetelmä edesauttaa tunteiden ja ajatusten sanoittamista, mutta jakotilaisuudessa tulee kokemusta myös hyvien ajatusten vastaanottamisesta, joka voi joskus olla hankalaa ja jopa kiusallista ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Pohjimmiltaan jokainen toivoo arvostusta ja kehuja ja tällaisella kehuastiviikolla pystytään varmistamaan kaikille (sekä lapsille, että henkilökunnalle) tämä tärkeä kokemus.

Tässä narratiivisessa menetelmässä täytyi myös varautua pieneen ”terroriin” ja siihen houkuttukseen, että huonona päivänä joku lapsi tai nuori saattaa kirjoittaa negatiivisävytteisen kortin. Havaitsin kehittämishankkeen aikana, kuinka lastensuojeluyksikössä vilisee päivittäin erilaisten tunteiden ruuhka ja niiden esilletulot voivat ajoittain olla hyvinkin arvaamattomia ja impulsiivisia. Tämän takia olimme varautuneet myös negatiivisen ”roskapostin” lähettämiseen kehujen sijaan. Lastensuojeluyksikössä tunteet saattavat vaihdella päivän aikana kovin impulsiivisesti. Iloiseksi yllätykseksi totesimme, että siellä oli ainoastaan yksi lievästi negatiivinen kortti, jonka poistimme. Kortteja kirjoitettiin kehuastiviikon aikana yli 200 kpl, josta olimme myönteisen yllättyneitä.

Positiivisuuden henki on tärkeää tällaisessa paikassa, jossa joudutaan arkityössä paljon rajaamaan ja kontrolloimaan ajoittain vahvistikin nuoren negatiivista suuntautumista. Kehupostiviikon tarkoitus oli myös ollut kehittää ja vahvistaa työntekijää ajattelemaan, että ongel-

makäyttäytyminen ei sulje pois lasten ja nuorten myönteisten puolten esiinnostamista ja kehumista tai kiittämistä, kun sille on paikkansa. Suomalaisessa kulttuurissa ei kaiken kaikkiaan ole tyypillistä kehua. Pekka Järvinen (2001, 112-113) kirjoittaa aiheesta todeten, että palautteenanto ei ole suomalainen tapa. ”Kissa kiitoksella elää”-tyyppiset sananparret kertovat siitä perinteisestä käsityksestä, että palautteella - ja varsinkaan myönteisellä, ei ole mitään virkaa. Itse koen että tämä kulttuurisen piirteen tapa on tuottanut seurauksen, jossa palautteen vastaanottaminen on myös haasteellista ja koetaan hankalaksi. Sen merkitystä vähätellään tai sitä ei haluta lainkaan vastaanottaa.

Tämä näkyi myös tässä hankkeessa. Sen lisäksi että tämä on kulttuurinen ongelma, on lastensuojelun piirissä olevilla lapsilla usein taustalla kokemuksia laiminlyönnistä, nöyryyttämisestä, väheksynnästä ja hylätyksi tulemisen tunteista. Itsearvostus on usein heikko ja olematon. Samaan aikaan kaikki tiedostaa, että ihminen on rakennettu juurikin niin, että janoamme hyvää palautetta ja olemme kovasti arvostuksesta riippuvaisia. Olimme jo etukäteen aavistelleet ohjaajan kanssa että kehupostin jakotilaisuuteen ei kaikki välttämättä tule, liittyen tähän vastaanottamisen hankaluuteen. Päätimme, että jos joku ei halua tulla, annetaan henkilölle osoitetut kortit sitten käteen myöhemmin.

Pelko osoittautui turhaksi, sillä illanvietossa, jossa postit jaettiin, olivat kaikki lapset ja nuoret paikalla. Iltaan kuului pelaamista, herkkujen valmistamista ja mukavaa yhdessäoloa ja se päättyi postinjakoon. Kaikki saivat kehupostia. Hyvä mieli, ilo ja jopa ajoittainen liikuttuneisuus näkyi illan aikana ja ilta oli monella tapaa lapsia ja aikuisia yhdistävä kokemus.

4.4 Ovitalut

Projektin ajatuksena oli ideoida Pienryhmäkoti Eppuun lasten ja nuorten oviin/ovien viereen ovitalut, joissa korostetaan lapsen hyviä ominaisuuksia/ominaisuutta (Kuva 7).

Lähtökohtainen tavoite oli ekologisuus yhdistettynä innovatiivisuuteen ja kustannustehokkaiseen ajatteluun. Se tarkoitti, että ovitaluja varten ei ostettaisi uutta tavaraa, vaan materiaalina käytettäisiin kierrätyksestä/kirpputoreilta löydettyä tavaraa, josta yksilöllinen ovitalu ideoidaan lapsen persoona huomioiden (Kuva 8).

Menetelmää lähti toteuttamaan kaksi ohjaajaa. Heillä työnjako keskittyi pitkälle niin, että toinen vastasi lasten ja nuorten ovitalujen persoonakohtaisesta ideoinnista sekä ovitalumateriaalien etsinnästä ja hankinnasta, kun toinen taas toteutti enemmän työn teknistä suorittamista, eli materiaalien modifiointia esillepanokelpoiseksi. Itsekin olin ryhmissä mukana pariin otteeseen kirpputoreilla ja kierrätyskeskuksissa, kun ideoita haettiin. Tunnelma oli hauska, myönteisen innostunut sekä mielenkiintoinen. Erilaisia ehdotuksia sinkoili aina, kun joku tavara osui käteen.

Kun oviprojekti oli vihdoin valmis, työntekijät olivat tyytyväisiä ja huomasin eri tilanteita, joissa he esittelevät ylpeinä tekemisiään talossa muille työntekijöille sekä talossa käyville vieraille ja yhteistyökumppaneille. Eräs työntekijä tuli kertomaan keskustelusta nuoren kanssa ovitauluihin liittyen. Tämän nuoren kanssa oli yllättäen syntynyt hieno kahdenkeskeinen keskustelu siitä, mitä myönteistä hänessä on ja kuinka nämä asuinympäristössä näkyvät positiiviset lauseet ovat todella asioita, jotka työntekijät pystyvät allekirjoittamaan lapsista ja nuorista. ”Ne eivät ole hupia, keksittyjä, viihdettä vaan totta, sitä mitä me oikeasti ajatellaan teistä”, työntekijä kertoi sanoneensa. Tämä ajattelu on juuri sitä eettisesti keskeistä ja arvokasta ammattitaidon vahvistumista, kun työntekijä pääsee menetelmien myötä nuorten kanssa hyvään vuorovaikutukseen; siihen vahvistavaan identiteettityöhön, joka on olennainen osa lastensuojelutyön arkea.

5 Kehittämishankkeen arviointi

Arviointi on kehittämisprosessin analyttisin osa-alue. Se perustuu kehittämistoiminnan perustelujen, organisoinnin ja toteutuksen analysointiin. Arviointiprosessissa ei ole yleensä kysymys jonkin erillisen arviointitutkijan toiminnasta, vaan eri toimijoiden välisestä neuvotteluprosessista (Toikko & Rantanen, 2009, 82).

Seuraavassa alaluvuissa arvioidaan tätä kehittämishanketta. Aloitan työntekijöiden arvioinnista ja sitä seuraa oma arviointini. Pyrin arvioinnissani kuvaamaan niiden tavoitteiden saavuttamista, joita asetin kehittämishankkeelle opinnäytetyössäni.

Arvioinnin apuvälineinä käytin dokumentointia, jotka koostuivat hankkeen aikana pitämästäni havaintopäiväkirjasta sekä nauhoitetusta arviointikeskustelusta, jonka myöhemmin litteroin syvempää tarkastelua varten. Olen arviointia varten tarkastellut myös valokuvia, joita on otettu IDIS-kehittämishankkeen menetelmien toteuttamisten aikana yli 200 kpl. Näistä teetin Epulle valokuva-albumin sekä muistoksi että kehittämishankkeen eri vaiheiden hahmottamisen muistivälineeksi. Toikko ja Rantanen (2009, 80-81) kirjoittavat siitä, kuinka tutkimuksellinen kehittämistoiminta edellyttää sellaista toteutuksen seurantaa, jonka avulla prosessia voidaan suunnata ja arvioida. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen seuranta ja havainnointi edellyttää monipuolisempaa ja myös sisällöllisempää seurantaa kuin esimerkiksi projektitoiminta, jossa keskeisen seurannan kohteena on taloudellinen seuranta, suoritteiden sekä työajan seuranta. Kehittämistoiminnan seuranta perustuu dokumentointiin, jota voidaan pitää käytännön kehittämistoiminnan välineenä. He mainitsevat esimerkiksi päiväkirjan välineenä, jonne voi purkaa kehittämistyön aikana tulleita yllätyksiä, ristiriitoja tai myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia. Itselläni havaintopäiväkirja toimi juuri tällaisena välineenä, jonne konkreettisten tapahtumien lisäksi purin erilaisia tunteitani hankkeen aikana. Arvioinneissa en keskit-

tynyt niinkään kehittämishankkeen menetelmiin, vaan niiden toteutuksien aikana syntyneisiin kokemuksiin.

Pari viikkoa kehittämishankkeen menetelmäsalkun toteuttamisen jälkeen kävimme henkilökunnan kanssa arviointikeskustelun, jossa paikalla olivat kaikki työntekijät. Nauhoitettu keskustelu pidettiin Pienryhmäkoti Epun tiloissa josta dataa syntyi kaikkiaan n. 2 tuntia. Kuvaan sitä keskusteluksi haastattelun sijaan sen takia, koska tunnelma oli alkujännityksen jälkeen hyvin keskustelunomainen ja rento. Olin kuitenkin valmistautunut keskusteluun kysymyksillä, jotka kaikki pohjasivat kehittämishankkeen tavoitteisiin liittyen ammattitaidon vahvistamisen eri osa-alueisiin. Tätä aukaisen seuraavassa aluvuossa tarkemmin. Olin laatinut keskustelulle puolistrukturoidun rungon, jonka avulla pidin keskustelun teemoja opinnäytetyön tavoitteissa. Keskustelu nauhoitettiin ja litteroin sittemmin siitä keskeisimmät osa-alueet. Palasin ryhmäkeskustelumateriaalin, havaintopäiväkirjan ja valokuvien pariin useaan otteeseen ennen arviointini ylöskirjaamista. Tällä pyrin abstrahoimaan ja tuottamaan tietoa, joka vahvistui ja varmistui kerta toisensa perään dokumentaatioihin perehtyessäni. Kun minulle alkoi pikkuhiljaa syntyä varmuus niistä keskeisistä asioista, joita dokumenteista nousi, olin valmis aloittamaan arvioinnin kirjaamisen.

5.1 Työntekijöiden arviot

Kokoonnuimme arvioimaan kehittämishanketta ryhmäkeskustelun muodossa Pienryhmäkoti Epun henkilökunnan kanssa 4.3.2014. Keskustelun pohjana ja arvioinnin kohteena olivat opinnäytetyön tavoitteet eli eri ammattitaidon osa-alueiden vahvistamiseen liittyvät tekijät menetelmäprosessissa. Näitä olivat työn suunnitelmallisuus, kokemuksesta oppiminen, oman tekemisen arviointi sekä eettisen ajattelun vahvistuminen. Lisäksi arvioimme hankkeen käyttökelpoisuutta ja kehittämismahdollisuuksia. Kysymykset arviointikeskustelussa olivat:

- Miten kehittämishanke on vahvistanut suunnittelutaitojasi?
- Miten IDIS- hanke on edistänyt oman tekemisen arviointitaitojasi?
- Minkälaisia kokemuksia IDIS-hanke tuotti ja millaisia ajatuksia tilanteet nostivat?
- Kuinka hanke on vaikuttanut eettiseen ja toimintaa ohjaavien arvojen ajatteluun identiteettityössä?
- Kuinka käyttökelpoisena näet IDIS-kehittämishankkeen?

Suunnittelutaidot nousivat keskustelussa usealla työntekijällä keskeiseen ajatteluun toteuttamisen jälkeen. Etukäteisaikataulujen tekemisen ja kokonaisuuden suunnitteleminen aiheutti etenemisessä välillä problematiikkaa arjen pyörittämisen keskellä.

Keskustelu osoitti toistuvasti miten työkavereiden sosiaalinen tuki tai sen puute vaikutti tunteeseen siitä, kuinka selvittää rajoitetussa ajassa annetuista tehtävistä. Arjen pyörittäminen ja samanaikaisesti menetelmien eteenpäin vieminen venyi joissakin tehtävänannoissa niin, että

seuraavaksi alkavan menetelmän kanssa tuli suunnittelemaani aikataulua pidempi päällekkäisyys. Paniikkia tai kaaosta siitä ei syntynyt, mutta havaitsin välillä stressiä ja pientä ärtymystä arkikiireiden keskellä hankkeen toteuttamiseen liittyen. Ryhmän ohjaajana pyrin rauhoittamaan tilannetta kertomalla että lastensuojeluyksikössä on prioriteetit ja jonkun menetelmän valmistumisen myöhästymisen ei kaada maata. Koin tämän tuovan levollisuutta tekemiseen. Itse olin myös kolmantena kätenä ja kiiretilanteiden apuna kaikissa menetelmissä.

Henkilökunnalla oli paljon muutakin tekemistä toimiympäristössä kuin nämä IDIS-hankkeen menetelmät. Huomasin hankkeen aikana, kuinka he hoitivat monia arjen pyörittämiseen liittyviä asioita; lasten koulu- tai sosiaalityön palaverit, puhelintyö, hallinnollinen työ, dokumentointi, perhetyö, lasten harrastukset, kuljetukset, ruoka, vaatehuolto... jne. Välillä jouduin pohtimaan, kuinka nämä kehittämishankkeen menetelmäprosessit kaiken tämän hektisyyden keskellä etenevät ja kuinka työntekijät jakavat/antavat aikaansa kehittämishankkeelle. Puhuimme useasti näissä arjen kiiretilanteissa työntekijöiden kanssa, kuinka arvokasta olisi projektia suunnitellessa tehdä tarkat toteuttamissuunnitelmat. Totesin, miten tärkeää on, että on sovittu jotakin tehtävän, mutta kuinka olisi vieläkin tärkeämpää tietää, *milloin* jokin asia tehdään. Tämä varmistaisi osaltaan, että pysytään paremmin suunnitelluissa aikatauluissa.

Esimerkiksi valokuvamenetelmässä teimme ohjaajien kanssa yhdessä muistilistan huomioitava asioista, mutta menetelmän toteuttajat eivät olleet tarkemmin suunnitelleet ennakoon työvuoroja silmälläpitäen, minä päivänä he tekisivät mitään asiaa. Suunnitteleamattomuuden puute nousi välillä havainnoissani myös esiin sellaisena piirteenä, että työntekijät tulivat töihin ja työvuoron aikana katsoivat, jos sattuisi tulemaan aikaa jossain välissä viedä eteenpäin jotain menetelmän osa-aluetta. Usein ei tullut. Tässäkin parempi ja ammatillisempi järjestys olisi mielestäni ollut se, että työvuoroon tullessaan almanakassa olisi ollut valmiina jo suunniteltu ajankohta hankkeen toteutettavalle osa-alueelle ja sitten työvuoron alkaessa arvioida, onko sitä mahdollista toteuttaa. On kuitenkin muistettava mainita, että kehittämishankkeen menetelmiä toteutettaessa oli myös aikataulutusta ja etukäteissuunnittelua, eikä kokonaisuus ollut suunnittelematonta kaaosta.

Lisäksi keskusteleamattomuus joidenkin ohjaajien välillä, mitä toinen tahtoi tehdä, nousi myöhemmin arviointikeskustelussa esiin. Totesimme yhdessä, että tämänkin lastensuojeluyksikön arki ja sen pyörittäminen on niin hektistä, että sieltä on vaikea yhtäkkiä irrottautua tekemään kaikkea menetelmän toteuttamiseen liittyvää. Tämän takia ennakkosuunnittelu ja myös mieluisa työnjako toisivat onnistumiselle, tekemisen ilolle ja aikataulussa pysymiselle lisää potentiaalia. Puhuimme usein työntekijöiden kanssa siitä, miten aikataulutusta ja suunnittelu ovat yleensäkin hyödyllisiä välineitä kaikessa kasvattaja-ohjaajan työssä.

Arviointikeskustelussa nousi myös ehdotuksia tehokkaammasta työvuorosunnittelusta tulevaisuudessa hankkeissa tai yksittäisissä projekteissa. Toikko ja Rantanen muistuttavat myös siitä, kuinka kehittämistoiminnassa pyritään tiedontuotantoon, mutta tiedon merkitys poikkeaa olennaisesti siitä, mitä se on esimerkiksi perustutkimuksessa. Kehittämisprosessin aikana tuotettu tieto on tyypillisesti luonteeltaan käytännöllistä, sen tehtävä on tukea kehittämistä. (Toikko & Rantanen, 2009, 113.)

Kun arvioin kehittämishankkeen tavoitetta ammatillisen osa-alueen vahvistajana, johtopäätöksenä voidaan vetää, että suurin osa työntekijöistä arvosti suunnitelmallisuutta ja menetelmiä toteutettaessa huomasivat, kuinka etukäteissuunnittelu olisi helpottanut menetelmien toteuttamisten etenemistä ja vähentänyt stressiä aikataulussa pysymisestä. Keskustelussa työntekijöillä nousi vahva käsitys siitä, kuinka he tulevat tulevaisuudessa kiinnittämään tähän ammatillisen tekemisen osa-alueeseen huomiota.

Oman työn arvioinnin vahvistumisesta keskusteltiin myös. Arviointi on olennaista kehittymisen kannalta ja sitä tulisi tietoisesti suorittaa kerta toisensa jälkeen. Toikon ja Rantasen (2009, 67) mukaan reflektiovaihe on keskeinen solmukohta, jossa kehittymistä tapahtuu.

...mut jotenkin mun täytyy vielä sanoa että jotenkin aina tahtoo kehittää itseensä..ett aina kun jotain uutta tulee ett on jotenki kasvanu siihen ett ei oo enää se negatiivinen että en haluu opetella ja jotenkin tänki projektin aikana tuli sellanen olo että täs oli niin paljon uutta, mitä on joutunu ite tekemään..ett jotenki oon nähny sen omana kehityksenä.. ett mua ärsytti välillä tosi monta kertaa ja olin väsyny mutta tota ett pystyy tulevaisuudessaki antamaan tähän työpaikkaan enemmän just ku oppii tota suunnittelua (Työntekijä 6).

Trux ja Räsänen käsittelevät sitä, miten voimme puhua ihmisen henkilökohtaisesta suhteesta työhön ja miten tätä suhdetta voi muuttaa. Heidän mukaan on olemassa kaksi tutkijoiden luomaa käsitettä kun tarkastellaan ammattiin kouluttautumista, ammattilaisen kehittymistä, työn omaehtoista uudistamista ja kokemuksia työn mielekkyydestä tai mielettömyydestä. Nämä käsitteet ovat *ammatillinen identiteettiprojekti* ja *reflektiivinen ammattikäytäntö*. Ammatillisen identiteetin käsitettä tarvitaan, kun puhutaan siitä, mitä työ tekee tekijälleen, millaiseksi ammattilaiseksi hän on tulossa ja millainen hän haluaisi olla. Reflektiivinen ammattikäytäntö puolestaan tarkoittaa tapaa suhtautua työhön ja tehdä sitä. Kyse on pyrkimyksestä tajuta, missä on mukana, mitä on aiheuttamassa ja millaisten vaikutteiden kentässä. (Trux & Räsänen, 2012, 34-35.)

Parhaimmillaan reflektointi kehittää itsetuntemusta, auttaa tiedostamaan uusia toimintamahdollisuuksia ja mahdollistaa käytänteiden uudistamisen. Jotta reflektointi voisi tuottaa uusia oivalluksia toisin tuntemisen, ajattelun ja tekemisen mahdollisuuksista, tarvitsee työntekijä uusia käsitteellisiä resursseja. Muuten saattaa käydä niin, että ajatukset ja keskustelut kulkevat vanhoja ratojaan. Niistä yksi tärkeä on työtä koskeva tutkimus, että tämä resurssivaro on valtavan rikas, mutta toisaalta myös vaikeasti käytettävissä. Tutkijoiden kirjoittamien tarinoiden ja ammattilaisten arkihuolien ja toiveiden välistä puuttuu jotain tärkeää. Käytännöllisen toiminnan kehys täyttää osaltaan tätä aukkoa. (Trux & Räsänen, 2012, 39-40.)

Näen, että IDIS -kehittämishankkeen aikana työntekijät joutuivat useaan otteeseen tilanteeseen, jossa joutuivat arvioimaan tekemistään. Arviointia tapahtui jonkin verran menetelmien toteuttamisien aikana mutta varsinkin, kun menetelmä oli loppuun saatettu, korostui reflektiivinen työote. Näen ammatillisen reflektoinnin ja kriittisen arvioinnin kuitenkin piirteenä, jota tulisi vahvistaa jatkossa Pienryhmäkoti Epussa tietoisemmin. Hankkeen aikana koin arvioinnin olleen enemmän sen luonteista, jossa oli tyytyväisyys lopputulokseen ja siihen että työ oli saatettu valmiiksi, joka osaltaan on tietysti tärkeää ja mainitsemisen arvoista. Kehittävää ja suunnitelmallista reflektointia olisi pitänyt tietoisesti korostaa niin, että kunkin menetelmän työstänyt ohjaajapari olisi kokoontunut pohtimaan prosessin kulkua yhdessä sen loppuun saattamisen jälkeen, ja nostaneet rakentavassa hengessä onnistuneen lopputuloksen rinnalle myös kriittistä ajattelua. Näistä keskusteluista saatu tieto olisi ollut arvokasta jatkokehittämistä hyödyntävää informaatiota. Jälkikäteen ajatellen olisin voinut myös itse panostaa tähän hankkeen ohjaajana enemmän kiireestä huolimatta.

Järvinen, Koivisto ja Poikela ovat löytäneet oppimisen neljä määrittävää ulottuvuutta. Ensiksi yksilön ajattelussa ja toiminnassa on alueita, jotka ovat hänen itsensä tuntemia ja toiseksi päinvastaisia alueita, jotka ovat piilossa niin itseltä kuin muiltakin. Kolmanneksi on myös alueita, joita ei itse näe mutta muut näkevät ja neljänneksi alueita, jotka näkee itse, mutta pitää muilta piilossa. Tällöin tiedolla on myös sosiaalinen ulottuvuus, johon yksilön on välttämättä tukeutua oppiakseen. Avain oppimiseen on toisilta saatu palaute ja itsetutkiskelu, mikä alkaa itsensä kehittämisen yksilöllisellä tasolla. Ryhmän tasolla palaute ja tutkiskelu kohdistuvat ryhmäprosessiin ja -ajatteluun sekä taustalla vaikuttaviin mentaalisiin tiloihin ja perusolettamuksiin. Työn ohella oppiminen on osa tavoitteellista työtä ja voidaan organisoida osana ongelmanratkaisua. Toimintaan kuuluvat erehtyminen ja virheet ovat seurausta aikaisemmin opitusta ja automatisoituneista, mutta uudessa tilanteessa toimimattomista rutiineista. Niiden löytäminen tuottaa oheisoppimista. (Järvinen, Koivisto, Poikela, 2002, 98-99.)

Seuraavaksi keskustelimme eri kokemuksista, tilanteista ja ajatuksista, joita IDIS -kehittämishankkeen aikana oli työntekijöillä tapahtunut. Tämä oli eräänlainen tarkentamaton kysymys ja vapaampi puheenvuoro ilmaista kokemuksiaan kehittämishankkeen tuottamista

tilanteista. Tällä halusin kerätä tietoa asioista, joita en ehkä huomannut tai osannut tavoitella hanketta suunnitellessani. Puheenvuoroissa nousi yllättäviä kokemuksia, ylpeyttä lapsista ja nuorista sekä odottamattomia vuorovaikutustilanteita lasten ja nuorten kanssa.

Puheenvuorot viittasivat vahvasti siihen, kuinka IDIS -kehittämishanke yllätti monia työntekijöitä niissä myönteisissä vuorovaikutustilanteissa, joita menetelmien prosessit tuottivat työntekijöiden ja lasten välille. Työntekijät kokivat ylpeyttä lapsista, omista saavutuksistaan ja erityisesti siitä, että menetelmät olivat tuoneet lapsista ja nuorista esiin piirteitä, joita ei ollut aiemmin havaittu tai jotka olivat olleet pitkään nuoren tekemisessä ja vuorovaikutustilanteissa kadoksissa. Uskon, että myönteiset vuorovaikutustilanteet ovat juuri niitä palkinnonjakohetkiä, jolloin työntekijä vahvistuu ymmärtämään työnsä syvempiä merkityksiä ja saa arvokkaan kokemuksen siitä, että hänellä on kapasiteettia ja ammattitaitoa tuottaa työssään hyvää lapsille ja nuorille.

Neljäntenä teemana keskustelussa oli hankkeen nostamat eettiset ajatukset arvotyön ohjaajana. Koko menetelmäsalkun kantava tausta-ajatus perustui tavalla tai toisella lasten ja nuorten arvoon sekä myönteisten luonteenpiirteiden ja voimavarojen esille nostamiseen. Keskustelussa nousi erityisesti esiin se, miten hanke oli muistuttanut lapsen yksilöllisyydestä ja ainutlaatuisuudesta sekä miettimään sitä, mikä lapselle on tärkeää.

Arvoja ohjaava ajattelu ja eettisyys eivät vahvistuneet sillä tavalla, kun ennakkoon ajattelin. Suurin osa työntekijöistä koki, että eettisyys ja lapsen arvostaminen ovat jo automaatioita heidän toiminnoissaan ja ajattelussaan. Tein tämän huomion myös havainnossani. Jos eettinen ajattelu ei niinkään vahvistunut työntekijän persoonassa, niin kokemukseni sekä havaintopäiväkirjan merkinnät paljastavat, että lapsen arvoon liittyvää keskustelua ja tilanteita oli kuitenkin lähes päivittäin työympäristössä hankkeen aikana. Lapset kyettiin näissä keskusteluissa ikään kuin näkemään yksilöinä uudessa valossa.

Keskustelun viimeisenä teemana oli kehittämishankkeen käyttökelpoisuus ja kehittämisideat. Puheenvuorot osoittivat, että IDIS -menetelmäsalkku vastaanotettiin hienosti ja sitä pidettiin yleisesti hyvänä ja luontaisena menetelmänä tukea lapsen itsetuntoa ja nostaa lapsen arvoa näkyväksi. Kaikki työntekijät sitoutuivat ottamaan menetelmäsalkun työssään osaksi työvälineistöä. Kehittämisideoita salkulle ei keksitty paljon, mutta yksi työntekijä ideoi sitä, kuinka menetelmiä voisi jatkossa myös varioida. Esimerkkinä hän antoi idean esimerkiksi siitä, että kehupostikortteja voisi jatkossa jakaa esimerkiksi Arvaa kuka? -leikin muodossa. Muut menetelmäpohjat ovatkin jo rakennettu paikoilleen ja muuttavat muotoaan sitä mukaa, kun uusia lapsia ja nuoria sijoitetaan. Kehupostiviikkoja henkilökunta suunnitteli jatkossa järjestävänsä esimerkiksi Ystävänäpäivinä sekä joulun aikaan. Johtopäätöksenä totean, että henkilökunta

koki toistuvasti menetelmäsalkun käyttökelpoisena välineenä löytää toiminnallisten ja visuaalisten menetelmien kautta väylä lapsen voimavaroihin.

5.2 Oma arviointi

Kuvaan seuraavissa alaluvuissa omia arvioitani kehittämishankkeen tavoitteiden toteutumises-
tä sekä omasta kehittämisestä ja oppimisesta.

5.2.1 Kehittämishankkeen tavoitteiden toteutuminen

Asetin IDIS-kehittämishankkeen tavoitteeksi vahvistaa lastensuojelun työntekijän ammattitaitoa lasten ja nuorten kanssa tehtävässä identiteettityössä menetelmäsalkun keinoin. Itse salkku ja sen neljä toteutettua menetelmää saivat hienon vastaanoton ja iloa tekemisestä, vaikka ne ovat vaatineet Pienryhmäkoti Epun arkeen hieman enemmän poikkeustilanteita. Sain tavastani ohjata rohkeaa palautetta ja koin alusta loppuun yhteistyön henkilökunnan kanssa kitkattomaksi. Hyvää yhteistyötä kuvasti tulkintani mukaan myös se, että työntekijät olivat ottaneet minusta salakuvan ja teettäneet minulle tietämättäni voimamukin, jonka kyljessä oli kuvani lisäksi liuta heidän luettelemiaan positiivisia adjektiiveja minusta hankkeen vetäjänä ja ihmisenä.

Olin enemmän kuin tyytyväinen jokaisen menetelmien visuaalisiin lopputuloksiin. Niissä oli huolellisen työn kädenjälki. Niiden valmistuessa koimme kaikki toimijat tulleen palkituksi ja niiden valmiiksi saattamisessa oli hienoa yhdessä tekemisen tunnelmaa. Lapsia osallistettiin kiitettävästi myös eri menetelmissä ja osallistumisen tahto lapsilla ja nuorilla yllätti ajoittain itsenikin.

Olin todistamassa välillä haasteellisia lasten ja nuorten ohjaustilanteita ja myös osallisena niitä seuranneissa keskusteluissa, joissa nousi usein tähän IDIS-kehittämishankkeeseenkin liittyvää ajattelua lasten ja nuorten ainulaatuisuudesta ja arvosta ongelmista ja haasteista huolimatta. Minulle oli helppo tulla keskustelemaan ja pohtimaan ajoittain kuormittavan lastensuojelutyön herättämistä tunteista, koska itselläni on lastensuojelun työkokemusta taustalla noin kuusi vuotta työhistoriassani. Toimipaikka oli minulle uusi, mutta lastensuojelun toimintaympäristönä tuttu siihen liittyvine ilmiöineen.

Kuitenkin tavoitteet opinnäytetyöhön asetetuista ammattitaidon vahvistamisen osa-alueista nousivat kehittämishankkeen aikana usein mieleeni. Vaikka IDIS -menetelmiä toteutettiin hyvällä asenteella ja menetelmät näyttivätkin olevan mieluisia henkilökunnan työstää, olin välillä epävarma, kuinka nämä opinnäytetyön tutkimuksellisen osan tavoitteet ammattitaidon vahvistumisesta toteutuivat työntekijöillä. Pohdin sitä aina loppukeskusteluun asti. Nyt kun

olen paneutunut ja analysoinut havaintopäiväkirjaa sekä ryhmäkeskustelun litterointeja useaan otteeseen, voin ilolla todeta pääosin onnistuneeni vaikka kaikki tavoitteet eivät toteutuneet. Pitää myös kysyä itseltään, olivatko tavoitteet realistisia tai liittyivätkö ne kehittämishankkeen luonteen kontekstiin riittävästi?

Hyväksyn myös sen, että eettisen ajattelun nouseminen ja vahvistuminen kehittämishankkeen keskellä jäi odotettua pienemmäksi. En ollut itsekään tarkentanut ja täsmentänyt tavoitteisani sitä, mitä se tarkkaan ottaen olisi ollut tässä kontekstissa. Työntekijät kokivat vahvasti omaavansa eettisen arvopohjan pääomaa ennen hankettakin toiminnassaan, joka on tietysti jo arvokasta ammatillista pääomaa. Toisaalta meillä oli työntekijöiden kanssa jaettu ymmärrys siitä, että hanke oli toiminut tehokkaana lapsen arvon muistuttajana ja eettiset keskustelut olivat lähes arkipäivää hankkeen aikana. Sillä on oma arvonsa. Koin ajoittain jo toteuttamisvaiheessa työntekijöiden suunnitelmallisuudessa toivomisen varaa. Olinkin iloinen siihen liittyvästä avoimuudesta ja työntekijöiden itsekriittisestä ajattelusta. Aihe nousi rakentavasti arvioiden työntekijöillä esille ryhmäkeskustelussa. Lähes kaikki olivat sitä mieltä, että tulevat kehittämään jatkossa suunnitelmallisuutta työssään.

On myös tärkeää huomioda, että tutkimuksellinen kehittämishanke oli yksittäinen projekti ja sen tulokset olivat Pienryhmäkoti Epun tuloksia. Jossain toisessa yksikössä tulokset olisivat voineet olla hyvin toisenlaiset. Näin saatuja tuloksia ei voida myöskään yleistää. Toikko ja Rantanen (2009) muistuttavat siitä, että kehittämistoiminnalla ei ole varsinaista merkitystä, ellei sen seurauksena synny jotain käyttökelpoista. Kehittämistoiminnan ja kehittämisen tulosten käyttökelpoisuuden näkökulmasta ei ole lainkaan välttämättömyys, että kehittämistoimintaa on raportoitu luotettavan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisesti. Tätä he pitävätkin keskeisenä erona tutkimisen ja kehittämisen välillä. Kehittämistoiminnan ja sen käyttökelpoisuuden näkökulmasta toiminnan aikana syntyneen tiedon, raportoinnin ja koko prosessin luotettavuus ei ole itsearvoisia asioita, vaan ne ovat alisteisia muille päämäärille. (Toikko & Rantanen, 2009, 159.)

Tärkeä saavutus IDIS -kehittämishankkeelle sekä itselleni oli että Pienryhmäkoti Epun työntekijät ja johtajat halusivat yksimielisesti ottaa IDIS -menetelmäsalkun osaksi toimintaansa. Toikko ja Rantanenkin (2009, 90) korostavat sitä, miten yhteistyökumppaneiden osallistamisen kautta lisätään sitoutumista kehittämiseen. Olin alun perin jo suunnitellessani miettinyt toteutuksen keinot niin, että niistä muodostuisi sitoutumisen tahto, pohja ja matala kynnyks jättää ne osaksi arkitoimintaa. Menetelmien tuotokset jäävät arvoviestin lisäksi visuaaliseksi osaksi Epun ilmettä ja muuntuvat tulevien asukkaiden myönteisten ominaisuuksien mukaan. Tämä yhteensä kymmenenviikkoinen kehittämishanke pystyi luomaan sille raamit ja juurrutuksen edellytykset.

5.2.2 Oman kehittymisen arviointia

Kokonaisuudessaan IDIS-kehittämishanke kehittämistehtävänä sekä opinnäytetyönä on ollut minulle hyvin ainulaatuinen oppimisprosessi, joka on vaatinut aikaa, tilaa, pohdintaa, luovuutta, malttia, nöyryyttä, sietämistä ja uskoa omaan tekemiseen. Jos opinnäytetyökokonaisuuden vaatimusten lista onkin pitkä, on todettava, että tämä tekemisen ja ajattelun vuorovaikutuksen monien kuukausien pituinen jatkumo on myös antanut paljon. Olen muun muassa kokenut kehittymistä ajankäytöstä ja sen hallinnasta sekä oppinut ymmärtämään erilaisia työelämän ilmiöitä luonnollisena osana arkea. Koen myös kehittyneeni sietämään epämukavuuksia ja olemaan rauhallisempi ja oma itseni entistä paremmin tilanteissa, joissa jännitteisyys ja hallitsemattomat stressinpurkaukset voisivat tehdä tuhojaan.

Tieteellisen, tutkimuksellisen ja teoreettisen tulokulman jämpit vaatimukset opinnäytetyön kirjallisessa ilmaisussa ovat kehittyneet edelleen tässä prosessissa. Se on vaatinut luovalle ja sinkoilevalle mielelle sanojen ja lauseen muodostuksen yhä toistuvaa asettelua paperille. Kun lähdin suunnittelemaan IDIS - kehittämishanketta, olin intoa täynnä; olisin halunnut tehdä kaikkea ja paljon. Nyt 8 kuukautta myöhemmin, tätä kirjoittaessani se huvittaa itseäni. Toisaalta versoilevuus ja impulsiivisuus ovat luonteeni ydintä; energisyys, uudesta innostuminen ja kehittäminen tuntuvat olevan osa minua.

Oppimiseni kannalta erityisen keskeiseksi on tullut uudelle tasolle noussut ymmärrykseni rajaamisen merkityksestä ja tärkeydestä. Kun asia on perustellusti ja selkeästi aidattu omaan alueeseen, on asiasta kiinnostuneen helppo tulla paikan päälle toteamaan selkeästi, mistä on kysymys. Lisäksi eri käsitteiden täsmennyksen ja tarkennuksen kehittymistä on tapahtunut. Olen oppinut opinnäytetyötä tehdessäni kysymään entistä useammin, mistä kulloinkin todella on kysymys. Tästä kehittymisestä kiitos kuuluu opinnäytetyön ohjaajilleni, jotka ohjatessaan minua ovat ennen kaikkea ohjanneet ymmärrystäni ja sytyttäneet monta uutta lamppua minun tarkastella tekemistäni ja tahtomistani. Olen myös kehittymistä pohtiessani miettinyt metakognitiivisia taitojani prosessin aikana. Metakognitio ohjaa oppilaan kykyä reflektoida, ymmärtää ja kontrolloida omaa oppimistaan. Intentionaalisen oppimisen näkemyksen mukaan sekä kognitiiviset että metakognitiiviset taidot ovat välttämättömiä, kun oppiminen nähdään tavoitteellisenä toimintana eikä opetus-oppimisprosessin satunnaisena tuloksena. (Eteläpelto & Onnismä, 2006, 107.)

Kehittämishankkeen toteuttaminen oli myös itselleni uusi kokemus ja näin olin myös itse oppijan roolissa. Kehittämishankkeen kannalta oli myös tärkeää, että menetelmien toteutuksien keskellä mietin myös omaa oppimista työyhteisössä. Järvisen, Koiviston ja Poikelan (2002, 103) näkemyksen mukaan oppiminen on autonominen ja sosiaalinen prosessi. Autonomiseksi se nähdään siinä mielessä, että jokaisen nähdään kontrolloivan toimintaansa ja oppimistaan

itse ja sosiaalinen siinä merkityksessä, että oppijat oppivat toinen toisiltaan. Tässä hankkeessa oli pitkälle juuri tästä kysymys. Järvinen, Koivisto ja Poikela jatkavat että oppimisen sosiaalisuus tarkoittaa työyhteisössä jaettuja vastoinikäymisiä, mihin sisältyy vahva psykologinen elementti. Oppijat ovat toinen toistensa terapeutteja sikäli että he käsittelevät oppimisprosessiin esiin nostamia syvimpiä tunteita tukien ja auttaen toisiaan. Kyse ei siis ole vain tekemällä oppimisesta, vaan olennaista on tekojen ja toiminnan reflektointi sekä kokemusten jakaminen muiden kanssa (Järvinen, Koiviston, Poikela 2002, 103).

Käytännön arki, yhteistyö ja vuorovaikutus sujuivat työntekijöiden kanssa alusta loppuun hienosti. Olin kuitenkin kymmenen viikon ajan osa työyhteisön arkea projektityöntekijän ja ryhmäohjaajan ominaisuudessa ja se olisi myös voinut olla työntekijöille haaste. En sovitusti puuttunut varsinaisesti arjen ohjaustyöhön, vaan pitäydyin pääosin kehittämishankkeeseen liittyvässä toiminnassa. Ennakkoon mietin sitä, tultaisinko minut kokemaan eräänlaisena väliintulijana työntekijöiden tekemisen ja arjen pyörittämisen haasteissa ja mietin ulkopuoliseksi jäämisen katalaa osaa. Pienryhmäkoti Epun lähes neljävuotisessa toimintahistoriassa olin ensimmäinen kehittämishankkeen vetäjä ja tästä näkökulmasta myös heille uusi kokemus. Tämä ennakkopelkoni ulkopuolisuudesta ei toteutunut koko harjoitteluajana ja koin pian olevani osa työyhteisöä oman tehtävän ja roolini kanssa. Koen omaavani hyvät työyhteisötaidot pitkän työkokemuksen ansiosta ja se edesauttoi varmasti uusissa tilanteissa.

Asetin opinnäytetyön tavoitteet vahvistaa lastensuojelun työntekijän ammattitaitoa lasten ja nuorten kanssa tehtävässä identiteettityössä. Olen pääosin kokenut tavoitteet toteutuneen, mutta myös oppinut mitä tekisin toisin, jos nyt alkaisin tuottaa vastaavanlaisen kehittämishankkeen yhdistettynä opinnäytetyöhön. Minun tulee jatkossa olla johdonmukaisempi, suunnitelmallisempi ja perehtyä entistä enemmän ja laajemmin asioihin ilmiötasolla sekä erityisesti käsitteistä ja niiden täsmällisyydestä suhteessa tavoitteisiin. Lisäksi minun tulisi keskittyä rauhoittumaan entistä paremmin eri tilanteissa ja antaa kanssaihmisille tilaa enemmän vuorovaikutustilanteissa. Kun tulevaisuudessa teen opinnäytetyön, osaan välttää monta sudenkuoppaa. Olen myös mennyt opinnäytetyössäni välillä perä edellä puuhun. Tekemisen järjestystä on tulevaisuudessa selkeytettävä ja varmistettava paremmin. Laskeuduttuani maan pinnalle, on minun yhä uudelleen pitänyt miettiä, mitä oikein tuli tehtyä. Kun tätä raporttiakin kirjoittaessa aloitin jonkin asian uudelleen kirjoittamisen, ajattelin aluksi, että harmi, kuinka aikaisempi versio oli monta tuntia turhaa työtä. Tässä vaiheessa ajattelen jo, että ei ole turhaa työtä vaan oppimisen, oman kehittymisen ja paremmin tekemisen mahdollisuus. Prosessin aikana tekemäni virheet ovat siis pystyneet tuottamaan minulle sellaista tietoa, jonka avulla pystyn tekemään paremman reittisuunnitelman mahdollisen seuraavan opinnäytetyön kartalle.

Kaiken tämän keskellä olen myös ihmisenä ollut erottamaton osa opinnäytetyön prosessia. Olen entistä enemmän uskaltanut eri tilanteissa ottaa reilummin ja rauhallisen avoimesti oman persoonani käyttöön erilaisissa vuorovaikutus- ja ohjaustilanteissa. Tässä yhteydessä olen pyrkinyt myös sallimaan lajitoverin persoonan jäljittelemättömän läsnäolon. Eräs tärkeimmistäni omista tavoitteistani oli pitää jokainen työntekijä samanarvoisena ja kohdella kaikkia tasapuolisesti koko työharjoittelun ajan. Vaikka olinkin osa työyhteisöä oman tehtäväni kanssa, oli minun tietoisesti pidettävä tietty etäisyys työyhteisöön, jotta voisin tehdä loppuvaiheessa arviointia luotettavasti. Onnistuin tässä omasta mielestäni hyvin. Humaani ajattelutapani ja arvomaailmani on myös voinut jakaa ihmisenä olemisen oikeuden ilosanomaa opinnäytetyöprosessin eri tilanteissa. Siitä menetelmäsalkun toiminnoissakin oli taustaltaan kysymys; Ihminen on arvokas itsessään ja se tulee tehdä tiettäväksi.

6 Pohdinta ja yhteenveto

IDIS -kehittämishankkeessa sekä sitä seuranneessa opinnäytetyössä yhdistyi lastensuojelun arvopohjainen lasten ja nuorten identiteettityö sekä työntekijän ammattitaidon kehittäminen. Kehittämishankkeen toiminnallisen menetelmäsalkun tarkoituksena oli tuottaa Pienryhmäkoti Epun ympäristöön näkyväksi asioita, joissa korostuu lasten ja nuorten myönteiset puolet ja positiiviset ominaisuudet. Menetelmien ajatuksena oli tuoda lastensuojelutyössä lasten ja nuoren negatiivisen identiteetin työstämisen rinnalle sitä näkökulmaa, joka pitää lasten ja nuorten terveen itsetunnon kehitystä yllä. Menetelmien työstämisen ja valmiiksi saattamisen toteutuksissa tavoiteltiin työntekijälle ammattitaidon kehittymistä ja vahvistumista sekä konkreettisessa tekemisessä että työn arvopohjaisen merkityksen ajattelussa.

IDIS -kehittämishanke lunasti melko hyvin sille asetetut tavoitteet. Se osoittautui helposti lähestyttäväksi ja myönteiseksi kokemukseksi työntekijöille ja se vahvisti erityisesti työntekijöiden tapaa miettiä suunnitelmallisuutta työssään. Itsearviointi vahvistui jonkin verran ja työntekijät yllättyivät niistä uudennlaisista kohtaamisista ja keskustelun tasoista lasten ja nuorten kanssa, joita menetelmäsalkun toteuttaminen tuotti. Työn eettistä ajattelua menetelmäsalkku ei niinkään vahvistanut, mutta se pystyi toimimaan myönteisenä muistuttajana lapsen yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden merkityksestä; näkemään tietyllä tavalla lapsia ja nuoria uudessa valossa. Loppukeskustelussa sekä hankkeen aikana nousseissa havainnoissani ilmeni, että Pienryhmäkoti Epun työntekijöiden toiminta pohjaa muutenkin vahvasti arvoajattelulle. IDIS-menetelmäsalkku koettiin kuitenkin myönteisenä lasten ja nuorten positiivisten luonteenpiirteiden ja ominaisuuksien esillenostajana ajoittain raskaan ja henkisesti kuormittavan arkityön rinnalle.

Merkityksellisin saavutus IDIS -kehittämishankkeen kannalta oli se, että Pienryhmäkoti Eppu teki päätöksen ottaa IDIS-menetelmäsalkku arkityöhönsä positiiviseksi käytännöksi ja salkun

menetelmät tehdään jatkossa myös tuleville asukkaille. Jatkokehittämisen kannalta rohkaisen Pienryhmäkoti Epun kehittämään ammatillista ja kriittistä itsearviointia. Esimerkiksi työnohjauksen avulla tai toisen kehittämishankkeen keinoin, jonka pääpainopisteenä olisi itsearvioinnin ammatillisten taitojen kehittäminen. Uskon toiston vahvistavaan merkitykseen ja kannustan Pienryhmäkoti Epun johtajia myös toteuttamaan vähintään kaksi omaa projektia vuodessa, jossa lopputuloksen lisäksi kiinnitetään erityistä huomiota tekemisen yhteydessä kokemosoppimiseen ja arviointiin. Se on kuitenkin se keskeinen kuvastin, joka edistää konkreettisesti tekemisen tasoa ja vie tekijäänsä ammatillisesti eteenpäin. Mielestäni itsearviointiin ei riitä se, että todetaan lopputuloksen olevan hyvä, joskin se on tärkeää sanoa aina silloin, kun siihen on perusteet. Ammattitaidon vahvistaminen ja ammatillinen kehitys vaatii työntekijältä arjessa syvempää analyysia omasta tekemisestä; enemmän kriittisiä kysymyksiä siitä mitä tehtiin, miten tehtiin ja mitä tekemisen aikana tapahtui? Kehittymistahtoisessa yksikössä kriittisyys ei saa olla peikko, vaan käden ojentava yhteistyökumppani. Hankkeen suunnittelijana ja ohjaajana minun olisi jälkikäteen ajatellen pitänyt panostaa myös siihen, että jokaisen menetelmän toteuttamisen jälkeen olisi pidetty ohjattu ammatillinen itsearviointikeskustelu, jonka keskeiset asiat olisi kirjattu ylös myöhempää merkitysten tarkastelua varten.

Näkemykseni mukaan hyvin suunniteltu kehittämishankekin on toteutuksen alkaessa aina kaikille osapuolille arvoitus ja eräänlainen tabula rasa, jonka kuva muotoutuu sittemmin, hankkeen aikana. Tässä kehittämishankkeessa oli myös pohdinnan arvoista se, pitikö jo hankkeen toteuttamisen aikana tapahtua vahvistumista ja kehittymistä. Näen sittenkin keskeisenä sen, että kehittämishankkeesta syntyi työpaikkaan käytäntö. Lisäksi hankkeen tulee pystyä herättelemään työntekijää heijastella ja arvioida omaa suoritustaan. Tällä tavoin työntekijälle tulee refleктоimalla mahdollisuus saada itseltään viestiä itselle ammattitaidon vahvistumisen edellytykseksi. Toikon ja Rantasen (2009, 161) mukaan tulkinnallisessa lähestymistavassa ihmisiin liittyvät kehittämishankkeet eivät aina voi lähteä yhden todellisuuden tai yhden totuuden näkökulmasta. Lähtökohta on usein konstrukttiivinen, jolloin todellisuus oletetaan ainakin osittain sosiaalisesti rakentuneeksi. Tämä tarkoittaa, että eri toimijat voivat nähdä kehittämisen tarpeet ja tavoitteet eri tavoin. Toikko ja Rantanen (2009,162) muistuttavat, että vaikka projektisuunnitelmaan määriteltäisiin tietyt tavoitteet, eivät ne välttämättä ohjaa ihmisten toimintaa.

Koko IDIS -kehittämishanke sekä opinnäytetyö olivat myös minulle sosiaalialan opiskelijana valtaisa prosessi, jossa kykyäni oppia sekä ymmärtää oppimistani on haastettu kerta toisensa jälkeen. Ymmärrän tämän vaatimuksen, koska se on kontekstissa ammattikorkeakoulututkintoon. Kokemus on ollut erityinen elämässäni ja vaikka välillä on ollut liian paljon ajateltavaa yhtä aikaa, niin pienen etäisyydenoton jälkeen kokonaiskuva on aina alkanut selkiytyä.

7 Eettisiä näkökulmia ja tutkimuksen luotettavuus

Perehdyn tässä luvussa opinnäytetyön ja kehittämishankkeen eettisiin kysymyksiin, vastuullisuuteen ja kehittämishankkeen luotettavuuteen.

Tutkimuksessa on noudatettava ihmisarvon kunnioittamisen periaatetta. Sen mukaan on väärin aiheuttaa vahinkoa tai loukata tutkittavaa riippumatta tutkimuksen tarkoituksista. (Eskola & Suoranta 2008, 56). Tämä pätee myös kehittämishankkeissa, joissa on tutkimuksellinen ote.

Toikko ja Rantanen (2009, 128) puhuvat siitä, kuinka kehittämistoiminnan arvottava luonne nostaa esiin joitakin vakavia tutkimus- ja ammattieettisiä kysymyksiä. Kehittäjän velvollisuutena on pyrkimys luotettaviin tuloksiin sekä pyrkimys torjua virheellisiä tulkintoja. He viittaavat Michael Pattonin (1997) korostamaan ajatukseen siitä, että arvioinnissa voidaan hyödyntää tieteellisten menetelmien ohella muitakin tiedonkeruumenetelmiä. Kehittämistoiminnan asetelmat eivät täytä aina kaikkia luotettavan tutkimuksen kriteereitä. Käytännössä kehittämistoiminnassa tasapainotellaan esimerkiksi tieteellisten vaatimusten ja toisaalta aikaresurssien välillä.

Kehittämistoiminnalla pyritään positiivisiin tuloksiin, kuten esimerkiksi hyvien käytäntöjen kehittämisessä. Toikon ja Rantasen (2009, 128) mukaan kehittämistoiminnan raportoinnissa on havaittavissa kuitenkin pyrkimys menestystarinoiden kirjoitteluun. Raportit kirjoitetaan yleensä onnistumisia ja saavutettuja tuloksia korostaen. Tällainen hyvien käytäntöjen tuottamisen eetos saattaa ohjata kehittämistoimintaa epäluotettavaan suuntaan. Kehittämistoimintaa raportoidessa olisi keskeistä analysoida myös epävarmuustekijöitä tai ristiriitoja. Jos kehittämisessä on päädytty yhteen hyvään käytäntöön, saattaa se herättää kysymään, mitä muita käytäntöjä on syrjäytetty ja millä perusteella?

Itse pyrin mahdollisimman rehelliseen ja avoimeen tulkintaan siitä, mitä hankkeen aikana oikeasti tapahtui. Ajattelen, että vaikka kehittämishanke ei täyttäisi kaikkia tavoitteita, ei se tee hankkeesta huonoa, vaan tuottaa tärkeää tietoa siitä, miten tekemistä olisi jatkossa suunnattava sekä kehitettävä. Parhaimmillaan kehittämishanke luo uusia merkityksiä, joita ei alun perin tavoiteltu. Mielestäni huonot tulokset eivät tee myöskään hankkeen toimijoista huonoja, ellei erikseen hanketta toteutettaessa ole sattunut sellaisia ristiriitoja ja erimielisyyksiä kehittäjän ja kehittämisen kohteen välillä, jotka olennaisesti vaikuttaisivat tuloksiin. Pienryhmäkotitehtävien lähtökohtainen tarve on jo toimintasuunnitelmassa kehittää henkilökunnan osaamista. En olisi voinut ajatella lähteväni tekemään tutkimuksellista kehittämishanketta, jolle tuotetaan sovitusti hienot tulokset ja tällä tavoin edistetään vääriä eettisiä intressejä. Jos edes tällainen ehdotus olisi tullut, olisin kieltäytynyt tekemästä opinnäytetyötä kysei-

selle työelämäkumppanille. Tällainen keskusteluvuorokään ei esiintynyt koko kehittämishankkeen toteutuksen aikana. Näen, että tekemisen aito ja konkreettinen kuvaus ja tätä kautta saatu luotettavuus palvelee pitkällä jäniteellä kaikkia osapuolia, jotka haluavat aidosti kehittää ja kehittyä.

Tutkimuksen luonteesta huolimatta on kuitenkin mielestäni tutkijan omattava hienotunteisuuden periaatteita, eettistä herkkyyttä ja tilannetajua. Myös puolueettomuus ja kauttaaltaan rehellinen, avoin ja läpinäkyvä tutkimusote lisää tutkijan luotettavuutta. Oikeudenmukainen ja tasapuolinen kohtelu tutkittavia kohtaan on itselleni merkityksellistä ja tekee hankkeen ohjaajasta luottamuksen arvoisen. Tein tutkimuslupakirjeen Epun henkilökunnalle (Liite 1). Tässä olen pyrkinyt selvittämään hankkeen tutkimuksellisen otteen eettisyyttä sekä tietosuoja. Kirjeessä selviää myös, että olen itse mukana henkilökohtaisesti osallisena hankkeessa, jota arvioin. Johtajien luvalla olen voinut käyttää paikan nimeä opinnäytetyössä. Henkilökuntaa ei kuitenkaan eriytetä arvioinnissa nimiin, yksilökuvauksiin tai sukupuoleen millään tunnistettavalla tasolla. Liitteenä olevissa valokuviissa näkyvät henkilöt ovat antaneet julkaisuun henkilökohtaisen suostumuksensa. Kuviissa ei kuitenkaan nimetä henkilöitä.

Mäkinen (2006, 114-115) kirjoittaa anonymiteetillä tarkoitettavan tutkittavien yksityisyyden salaamista. Tutkittavien lisäksi anonymiteetti antaa suojan myös niille ulkopuolisille henkilöille, joilla ei ole yhteyttä tutkimusprojektiin. Tutkittavien henkilöllisyyden salaaminen voidaan toteuttaa valmiissa työssä eri tavoin. Tutkittaviin voidaan esimerkiksi viitata numeroin tai kirjaimin, tai heistä voidaan käyttää fiktiivisiä nimiä. Tutkijan on kaikin keinoin pyrittävä pitämään tutkittavien henkilöllisyys salassa silloin, kun niin on sovittu. Toikon ja Rantasen (2009, 129) mukaan käytännössä tasapainotellaankin kohdehenkilön anonymiteetin ja kehittämisprosessin avoimuuden välillä.

Opinnäytetyöraportin arviointikeskustelusta poimittu sitaatti on lähes sanatarkasti samassa muodossa kuin se on alkuperäisessä litteroinnissa. Ryhmähaastattelusta poimitun sitaatin perässä ei ole myöskään nimeä. Menetelmien toteutuksien kuvaukset eivät viittaa tunnistettavalla tasolla henkilökunnan, lapsen tai nuoren toimintaa, henkilöllisyyttä tai sukupuolta. Sain Pienryhmäkoti Epun johtajilta luvan käyttää kuitenkin julkisesti paikan nimeä.

Lähteet

- Arajärvi, T. 1990. Tasapainoinen lapsuus. 3. täydennetty painos. Porvoo: WSOY.
- Bardy, M. (toim.), Heino, T., Kaikko, K., Pirinen, A. & Pösö, T. 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveystien ja hyvinvoinnin laitos.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eteläpelto, A. & Onnismaa, J. (toim.) 2006. Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu. Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Vantaa.
- Järvinen, Pekka. 2001. Onnistu esimiehenä. Juva: WS Bookwell Oy.
- Järvinen, A., Koivisto, T. & Poikela, E. 2002. Oppiminen työssä ja työyhteisössä. Helsinki: WSOY.
- Keltikangas-Järvinen, L. 1994. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.
- Känkänen, P. 2013. Taidelähtöiset kokemukset lastensuojelussa - kohti tilaa ja kokemuksia. THL:n tutkimus. Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino.
- Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset - etnografia lastenkotityöstä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopiston sosiaalityön laitos. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.
- Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.
- Oranen, M. 2008. Raportti. Mitä mieltä? Mitä mieltä? Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki: Multiprint.
- Pölkki, P. 2004. Artikkelit; Lastensuojelun tutkimus- ja kehittämistoiminta. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala A. (toim.). Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 270-319.
- Rantanen, T. & Toikko, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. 2. painos. Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print: Tampere University Press.
- Räsänen, K. & Trux, M-L. 2012. Työkirja - Ammatillaisen paluu. Helsinki: Suomen Kansanvalistusseura.
- Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Juva: WSOY.
- Savolainen, M. 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment.
- Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Helsinki: WSOY.
- Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E. (toim.). 2009. Lastensuojelun hyvät työkäytännöt. Turun ammattikorkeakoulu: Tampere: Juvenes Print - Suomen yliopistopaino.
- Vuorivirta, Anne. 2006. Artikkelit; Ohjaukselliset interventiot oppimisprojekteissa. Teoksessa Ruohonen, S. & Mäkelä-Marttinen (toim.). Luovuuden lumo -kokemuksia projektioppimisesta. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Kouvola: WS Bookwell Oy, Porvoo.

Internet-lähteet:

Pienryhmäkoti Eppu. Toiminta-ajatus. 2010. Luettu 17.12.13.

<http://www.pienryhmakotieppu.fi/2>

Talouselämä, nettilehti. 2013. Talouselämä listasi suomen parhaat amk:t. Julkaistu 20.9.2013.

<http://www.talouselama.fi/uutiset/mikkelissa+on+suomen+paras+ammattikorkeakoulu++talouselama+listasi+suomen+parhaat+amkt/a2204807>

Väestöliitto. Tietoa vanhemmille. 2009. Artikkelit. Cacciatore, R. Artikkelit ”Itsetunto on tasapainotila” Julkaistu 6.11.2009.

http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/artikkeleita/?x243913=244042 Luettu 1.1.2014

Liitteet

Liite 1

Tutkimuslupakirje

David Palm, sosionomiopiskelija
Laurea ammattikorkeakoulu
Otaniemi, Espoo

LUPAPYYNTÖ/TIEDOKSIANTO
19.12.2013

Pienryhmäkoti Eppu, henkilökunta

Hei.

Olen opiskelija ja suoritan työharjoittelun pienryhmäkoti Epusa tammi-maaliskuussa 2014.

Työharjoittelun perustehtävä on toteuttaa IDIS - Identiteetti Isoksi - kehittämishanke, jossa työntekijöitä tuetaan kasvatustyössä IDIS-menetelmäsalkun avulla. Menetelmillä tuetaan lapsen tervettä itsetuntoa ja myönteistä minäkuva osana identiteettiä. Minulla on lastensuojelutyöstä vuosien käytännön kokemus, mutta nyt roolini tulee olemaan Epusa opiskelija ja työharjoittelija, joka suunnittelee ja toteuttaa kehittämishankkeen yhdessä henkilökunnan ja lasten kanssa.

Pienryhmäkoti Eppu toimii lastensuojelulain mukaisesti noudattaen lastensuojelulain toiminta- ja kasvatuseriaatteita. Paikan tavoitteena on *auttaa lasta ja nuorta kehittymään ja kasvamaan tasapainoisiksi, vastuuntuntoisiksi ja itsenäiseksi aikuiseksi*. Eppu tahtoo entisestään kehittää toimintaansa lasten hyväksi ja on tämän kehittämishankkeen myötä sitoutunut korostetusti kiinnittämään huomiota lapsen kannustamiseen, kehumiseen, positiivisiin luonteenpiirteisiin ja voimavaroihin.

Teen projektista myös opinnäytetyön ja minulla projektin vetäjänä tutkimuksellinen työote. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että teen ryhmähaastattelun metodilla projektin jälkeen arviointia ja päätelmiä hankkeesta tieteellisen raportin muotoon. Selvitän mm.

- miten henkilökunnan ammattitaidon eri osa-alueet vahvistuvat menetelmäprosesseissa
- kuinka tämä hanke vaikuttaa työntekijään ammattihenkilönä toimimiseen ja omaan ajatteluun?
- selvitystä työkalun merkityksestä (käyttökelpoisuus) työn kehittäjänä ja vaihtoehtona ns. normaalin arkityön rinnalla
- kehittämisideoista

Työssäni noudatan tarkasti lakia. Olen toimittanut Eppuun lakisääteisen rikosrekisteriotteen. Lisäksi minua sitoo vaitiolovelvollisuus. Tutkimuksessa kiinnitän erityistä huomiota ja tarkkuutta siihen, että henkilöiden eikä asiakkaiden (lasten) nimiä, henkilöllisyyttä tai tunnuspiirteitä paljasteta, ellei poikkeustilanteessa siihen ole henkilön suostumusta. En siis tarkastele ihmisiä persoonina vaan painotus on toiminnan vaikutusten arvioinnissa.

Halutessanne keskustelen mielelläni myös henkilökohtaisesti kanssanne tähän tutkimukselliseen IDIS-kehittämishankkeeseen liittyvistä yksityiskohdista.

Yhteistyöterveisin, David Palm 045-847 8500 / e-mail david.palm@laurea.fi

Kuvat

Kuvaluettelo

Kuva 1 Jokainen ihminen on taulun arvoinen -seinäesitys.....	48
Kuva 2 Positiivisia luonteenpiirteitä	48
Kuva 3 Voimamukit esillepano.....	49
Kuva 4 Mukien suunnittelua ja ideointia voimavaraperustein	49
Kuva 5 Kehupostitoimiston esillepano.....	50
Kuva 6 Kehupostiviikko päättyi illanviettoon, jossa posti jaettiin	50
Kuva 7 Lasten ja nuorten ovitaulujen ideointia ja valmistusta	51
Kuva 8 Esimerkki valmiista ovitaulusta	51



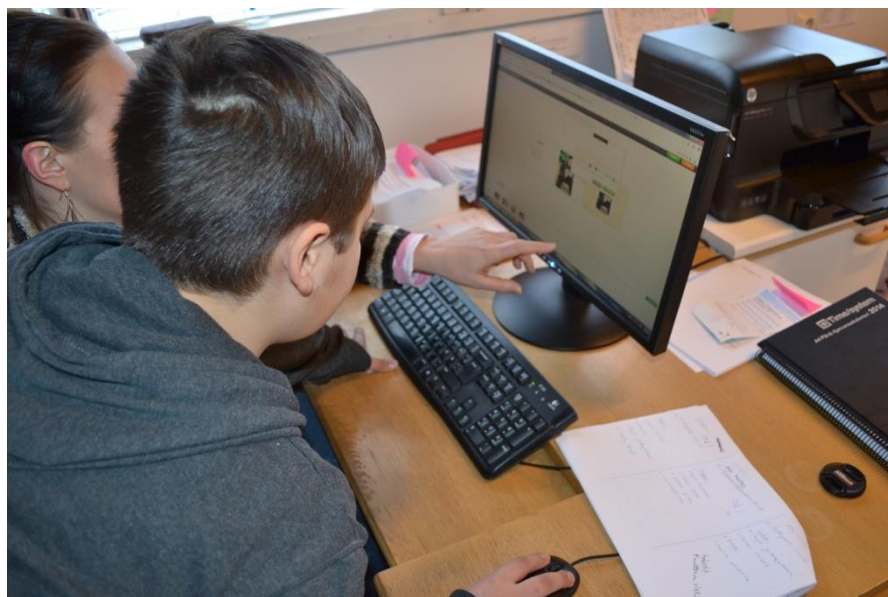
Kuva 1 Jokainen ihminen on taulun arvoinen -seinäesitys



Kuva 2 Positiivisia luonteenpiirteitä



Kuva 3 Voimamukit esillepano



Kuva 4 Mukien suunnittelua ja ideointia voimavaraperustein



Kuva 5 Kehupostitoimiston esillepano



Kuva 6 Kehupostiviikko päättyi illanviettoon, jossa posti jaettiin



Kuva 7 Lasten ja nuorten ovitaulujen ideointia ja valmistusta



Kuva 8 Esimerkki valmiista ovitaulusta